

krogerus

KROGERUKSEN
TEKIJÄNOIKEUDELLINEN
VUOSIKATSAUS **2022**

Alkusanat

Käsissäsi on Krogeruksen tekijänoikeudellisen vuosikatsauksen toinen painos. Tässä toisessa painoksessa on käsitelty kotimaista ja Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä loppukesästä 2021 syksyyn 2022. Kuten edellisenä vuonna, myös tällä kertaa tavoitteemme on antaa lukijalle yleiskuva mielestämme keskeisimmästä tekijänoikeudellisesta oikeuskäytännöstä kuluneen noin vuoden ajalta. Ratkaisujen valinnat ja niistä tehdyt tulkinnat ovat kirjoittajien omia.

Kotimaisten tuomioistuinratkaisujen ohella olemme nostaneet tänäkin vuonna mukaan muutaman mielestämme kiinnostavan tekijänoikeusneuvoston lausunnon. Vaikka neuvoston lausunnot eivät olekaan sitovia, on niillä huomattava käytännön painoarvo, ja rajallisen tuomioistuinkäytännön ohella ne ovat omiaan selventämään pistemäisesti haastavia tekijänoikeuden tulkintakysymyksiä. Kotimaisen ratkaisukäytännön osalta huomionarvoista on myös korkeimman oikeuden ennakkoratkaisupyyntöjen määrä suhteutettuna pienehköön markkinaoikeusratkaisujen määrään: tämä osoittaa osaltaan tekijänoikeuden haastavuutta ja tulkintakysymysten monimutkaisuutta.

Tätä kirjoitettaessa marraskuussa 2022 DSM-direktiivin kansallinen implementaatio on vastoin odotuksia edelleen kesken. Tämän työn loppuunsaattaminen ja kansallisesti voimaan saatettavien säännösten käytännön soveltaminen tulevat olemaan tulevan vuoden aikana tekijänoikeuden kanssa työskentelevien erityisen huomion kohteena.

Toimituskunta ottaa jälleen mielellään vastaan kommentteja ja palautetta tästä toisesta painoksesta.

Helsingissä 30.11.2022

Toimitus: Kalle Hynönen, Aleksi Yli-Houhala, Laura Äijälä, Liisa Ollberg, Laura Oiva, Anni Kaarento

Krogeruksen TMT & IP -praktiikka

Me Krogeruksen TMT & IP -praktiikassa neuvomme asiakkaitamme immateriaalioikeuksiin liittyvissä toimeksiannoissa niiden koko elinkaaren ajalla ja vastaamme mielellämme kaikkiin immateriaalioikeuksia ja dataa koskeviin kysymyksiin.

Meillä on erityisen vahva asiantuntemus tekijänoikeus-, tavaramerkki-, markkinointi- ja kuluttajansuoja-asioissa, ja edustamme asiakkaitamme säännöllisesti monimutkaisissa, usein rajat ylittävässä immateriaalioikeuksia koskevissa riita- ja sopimusasioissa. Autamme yrityksiä myös hallinnoimaan kotimaisia ja kansainvälisiä tavaramerkkisalkkuja tehokkaasti sekä avustamme liikesalaisuuksiin ja patentteihin liittyvissä asioissa. Uudempana alueena dataan liittyvät oikeudelliset kysymykset ovat kasvattaneet merkitystään huomattavasti.

Toimimme usein asiakkaiden neuvonantajina heidän digitaalisten palveluidensa immateriaalioikeuksiin ja dataan liittyvissä asioissa sekä autamme heitä immateriaalioikeuksien ja datan kaupallistamisessa ja lisensoinnissa. Erityisosaamiseemme kuuluvat muun muassa tutkimus- ja tuotekehitys-sopimukset, dataa koskevat sopimukset ja sisällön jakeluun sekä media-alaan liittyvät sopimukset.

Tarjoamme yksinkertaisia ja käytännöllisiä neuvoja alati muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä.

Kannen ja sisäsivujen kuvitus: Ilari Hautamäki

© 2022 Asianajotoimisto Krogerus Oy

Sisällysluettelo

Kotimainen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

- i. Tekijänoikeuskorvauksien kohtuullisuus ja perusteettoman edun palautus (KKO 2022:44, 27.6.2022)
- ii. Teleliittymän tietojen luovuttaminen ja "merkittävässä määrin" -kriteerin tulkinta BitTorrent-tekniikalla tehdyssä tekijänoikeuksien loukkauksessa (KKO 2022:47, 5.7.2022)
- iii. Vahvistus valokuvaajan tekijänoikeudesta ja korvausvaatimus (MAO:H202/2021, A > Otavamedia Oy, 14.9.2021)
- iv. Teleliittymän haltijan yhteystietojen saaminen tekijänoikeussuojatun aineiston luvattoman levityksen perusteella

(MAO:H287/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > DNA Oyj, 21.9.2022)

(MAO:H286/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > Elisa Oyj, 21.9.2022)

(MAO:H285/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > Telia Finland Oyj, 21.9.2022)

Tekijänoikeusneuvoston lausunnot

- i. Matematiikan laskutehtävien tekijänoikeus (TN:2021:8, 21.9.2021)
- ii. Astiakorut ja tekijänoikeus (TN:2021:9, 16.11.2021)
- iii. Taideteoksen sisällyttäminen valokuvaan (TN2022:3, 20.9.2022)

Euroopan unionin tuomioistuimen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

- i. Metahakukoneen tarjoaminen, tietokannan olennaisen osan kopiointi ja uudelleenkäyttö sekä tietokannan sui generis -suoja (EUT, C-762/19, *CV-Online Latvia SIA vastaan Melons SIA*, 3.6.2021)
- ii. Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu käyttäjien laittomasti lataamien teosten osalta (EUT, Yhdistetyt asiat C-682/18, *Peterson vastaan Google LLC ja YouTube LLC*, sekä C-683/18 *Elsevier Inc. vastaan Cyando AG*, 22.6.2021)
- iii. Tietokoneohjelman laillisesti hankkineen henkilön oikeus dekompiloida ohjelma sekä dekompilointia koskevien edellytysten täyttäminen (EUT, C-13/20, *Top System SA vastaan Belgian valtio*, 6.10.2021)
- iv. Teoskappaleen valmistaminen pilvitallennuspalvelussa (EUT, C-433/20, *Austro-Mechana vastaan Strato AG*, 24.3.2022)
- v. DSM-direktiivin 17 artiklan ja perusoikeuksien välinen tasapaino - Käyttäjien verkkoon lataamien sisältöjen automaattinen ennakkovalvonta (EUT, C-401/19, *Puolan tasavalta vastaan Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto*, 26.4.2022)
- vi. Käsite "edelleenlähetys kaapeleitse" – Edelleenlähetysten tarjoaja, joka ei ole kaapelilähetystoiminnan harjoittaja (EUT, C-716/20, *RTL Television GmbH vastaan Grupo Pestana S.G.P.S SA ja SALVOR - Sociedade de Investimento Hoteleiro SA*, 8.9.2022)
- vii. Yksityisestä kopioinnista suoritettavasta hyvitysjärjestelmästä vapautuminen tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden perustaman keskitetyn järjestön kautta - "Ametic" -tapaus (EUT, C-263/21, *Ametic vastaan Espanjan valtio ym.*, 8.9.2022)

Kotimainen
tekijänoikeudellinen
oikeuskäytäntö

Tekijänoikeuskorvauksien kohtuullisuus ja perusteettoman edun palautus
- (KKO 2022:44, 27.6.2022)

Keskeinen kysymys

Mikä oli kohtuullinen hinta musiikin käytöstä audiovisuaalisissa palveluissa, ja oliko televisioyhtiö maksanut tapauksessa liikaa siten, että perusteettoman edun palautukseen liittyvät edellytykset täyttyivät?

Tausta ja asian käsittely markkinaoikeudessa

Taustalla oli jo monta vuotta jatkunut Teoston ja suomalaisen televisioyhtiön välinen erimielisyys, joka koski musiikin tekijänoikeuskorvausten hinnoittelu-mallia ja hintoja. Valitusluvan kohteena oli markkinaoikeuden vuonna 2019 antama ratkaisu, jossa markkinaoikeus ratkaisi asian pääosin Teoston hyväksi.

Teosto uudisti musiikkihinnoitteluaan vuonna 2017, minkä vuoksi sillä on nykyään kaksi erillistä hinnastoa audiovisuaalisille palveluille: toinen maksullisille ja toinen maksuttomille.

Teostolla ja televisioyhtiöllä oli ollut vuoden 2013 loppuun saakka voimassa oleva sopimus Teoston edustamien musiikintekijöiden musiikin käytöstä televisioyhtiön televisiokanavilla ja muissa palveluissa, sekä musiikin käytöstä maksettavista korvauksista. Televisioyhtiö oli käyttänyt senkin jälkeen musiikkia liiketoiminnassaan vuosina 2014–2016, jolloin osapuolet olivat toimineet ilman erillistä sopimusta, mutta ilmeisessä yhteisymmärryksessä niin, että käytöstä oli maksettu korvausta ensin osittain, ja lopullisesta korvauksen määrästä oli neuvoteltu ja sovittu sen jälkeen, kun käyttö oli jo alkanut. Televisioyhtiö oli kuitenkin jatkanut musiikin käyttöä tämänkin jälkeen vuosina 2017–2018 eli Teoston hinnoittelu-uudistuksen jälkeen, eivätkä osapuolet olleet enää tässä vaiheessa päässeet sopimukseen käyttökorvauksen määrästä. Teosto oli lähettänyt musiikin käytöstä hinnastonsa mukaisia laskuja, joista televisioyhtiö oli suorittanut Teostolle noin 80 prosenttia.

Teosto vaati kanteessaan markkinaoikeudelle, että televisioyhtiö veloitetaan suorittamaan sille sen hinnaston mukaiseen hintaan nähden maksamatta oleva osuus (noin miljoona euroa per vuosi). Televisioyhtiö puolestaan vaati vastakanteessaan kanteen hylkäämistä muun muassa sillä perusteella, että Teoston uusitun hinnaston mukaiset käyttökorvaukset eivät olleet yhteishallinnointilain 35 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla kohtuullisia. Televisioyhtiö vaati myös, että Teosto palauttaa sille kohtuullisen hintatason ylittävät ja siten liikaa maksetut tekijänoikeuskorvaukset. Televisioyhtiön mukaan sen ja Teoston välillä oli teosten käyttöoikeudesta konkludenttinen sopimus, jossa ei ollut hintaehdotusta, joten käyttökorvauksen määrä oli siten kauppalain 45 §:n mukainen, yhteishallinnointilain 35 §:n 2 momentissa tarkoitettu kohtuullinen hinta.

Ratkaisu

Markkinaoikeus totesi omassa vuoden 2019 ratkaisussaan:

- Maksuttomien kanavien osalta, että Teoston hinnaston mukaisesti lasketut hinnat olivat kohtuullisia.
- Maksullisten kanavien osalta kuitenkin, että kohtuullinen hinta olisi ollut Ruotsin vastaavan tekijänoikeusjärjestö STIM:n mukainen hinnoittelu, ja että televisioyhtiö oli suorittanut huomattavasti enemmän, kuin kohtuullisena pidettävän hinnan. Teostolla ei siksi olisi ollut oikeutta periä tv-yhtiöltä STIM:n hintatasoa suurempia korvauksia.
- Markkinaoikeus katsoi kuitenkin, että perusteettoman edun palautukselle ei ollut edellytyksiä, koska korvauksille oli niitä tehtäessä ollut peruste ja televisioyhtiö oli voinut myös harkita, minkä suuruisina se korvaukset maksaa.

KKO myönsi rajoitetun valitusluvan televisioyhtiölle perusteettoman edun palautusta koskevan kysymyksen osalta.

KKO ei arvioinut kohtuuttomuusasiaa uudelleen, vaan katsoi markkina-oikeuden ratkaisun mukaisesti, että televisioyhtiön Teostolle suorittamat maksut musiikin käytöstä maksullisilla televisiokanavilla vuosilta 2017 ja 2018 olivat olleet perusteettomia siltä osin kuin ne olivat ylittäneet markkina-oikeuden tuomiossa vahvistetun kohtuullisen korvaustason. MAOn mukaan kauppalaan 45 §:n mukaisena kohtuullisena hintana oli pidettävä yhteishallinnointilain 35 §:n 2 momentin mukaista kohtuullista hintaa.

KKO katsoi kuitenkin, toisin kuin MAO, että sopimusoikeudellisesti asiassa oli edellytykset perusteettoman edun palautukselle. KKO totesi, että suorituksensaajalla voi tietyissä poikkeustapauksissa, kuten vilpittömän mielen suojaamiseksi, olla oikeus pitää perusteettomasti saamansa suoritus. KKO:n mukaan poikkeukset eivät kuitenkaan soveltuneet tässä tapauksessa. Teoston vilpittömyyden mieltä ei voitu asiassa suojata, sillä Teosto on kyseessä olevan alan keskeisimpiä ja kokeneimpia toimijoita, jonka voidaan edellyttää tietävän, ettei se voi periä yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisesti määrättyä hintatasoa korkeampia maksuja.

Koska vakiintunut perusteettoman edun palautuksen periaate ei puoltanut suoritusten jättämistä Teostolle, eikä tilanteeseen voitu soveltaa periaatteen liittyviä poikkeuksia, Teosto oli velvollinen palauttamaan ylimääräiset suoritukset televisioyhtiölle perusteettoman edun palautuksena.

Tapauksessa tuomio ei kuitenkaan ollut yksimielinen. Osa KKO:n jäsenistä katsoi, ettei kauppalaan 45 §:ää voitu soveltaa tapaukseen, vaan tapauksessa olisi tullut suoraan soveltaa yhteishallinnointilain 35 §:n 2 momenttia. Osa jäsenistä katsoi, ettei kauppalaan pykälä soveltunut yhteishallinnointilainsäädännön taustalla olevaan tyyppitilanteeseen, jossa on huomioitava tosiasiallisena monopolina toimivan tekijänoikeusjärjestön hinnoittelun kohtuullisuus, jotta voidaan estää sen määräävän markkina-aseman väärinkäyttö.

Asiaa koskeva erimielisyys ei kuitenkaan ole päättynyt KKO:n ratkaisuun: Teosto on jättänyt tammikuussa 2022 markkinaoikeuteen uuden haastehakemuksen, jossa se hakee vahvistusta hinnastolleen myös maksullisten televisiokanavien ja maksullisten Video on Demand (VOD) -palvelujen osalta.

Johtopäätökset

Perusteettoman edun palautuksen kannalta ratkaisu ei ollut kovinkaan yllätyksellinen, mutta selkeytti silti, millä perusteella tekijänoikeuskorvaukset voivat olla perusteetonta etua ja millä perusteilla ne voidaan vaatia palautettavaksi.

MAOn tapauksessa antamana ratkaisu oli ensimmäinen ratkaisu, joka oli annettu tekijänoikeuden yhteishallinnointilain nojalla, ja KKO vahvisti markkina-oikeuden tulkintaa omassa ratkaisussaan yhteishallinnointilain osalta. Näin ollen ratkaisu tarjoaa tulkintaohjeita kohtuullisen hintatason määrittämiseen yhteishallinnointilain mukaisesti.

Teleliittymän tietojen luovuttaminen ja ”merkittävässä määrin” -kriteerin tulkinta BitTorrent-tekniikalla tehdyssä tekijänoikeuksien loukkauksessa - (KKO 2022:47, 5.7.2022)

Keskeinen kysymys

Oliko teleliittymistä saatettu elokuvia, jotka olivat tekijänoikeussuojattua aineistoa, yleisön saataviin merkittävässä määrin ja voitiinko teleoperaattori siten velvoittaa luovuttamaan yhteystietoja henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan sääntelyn estämättä?

Tausta

Elokuvia levittävä yhtiö oli havainnut, että tietyistä teleliittymistä oli saatettu yleisön saataviin elokuvateoksia ilman sen lupaa. Yhtiöllä oli yksinomainen oikeus kyseisiin elokuviin, joita oli jaettu luvattomasti BitTorrent-tekniikan avulla vertaisverkossa. BitTorrent-tekniikkaa käyttämällä erilaista materiaalia, kuten elokuvateoksia tai musiikkia, sisältäviä tiedostoja ja niiden osia on mahdollista jakaa internet-käyttäjien välillä. BitTorrent-tiedostojen käyttäminen vaatii erillistä ohjelmaa, jonka voi ladata tietokoneelle ilmaiseksi internetistä. Näin ollen tiedostojen lataaminen ja jakaminen ei voi tapahtua vahingossa käyttäjän huomaamatta. BitTorrent-tekniikkaa käyttämällä tiedostoja jaetaan niin sanotulle parvelle eli joukolle käyttäjiä, jotka osallistuvat yhden tiedoston lataamiseen ja jakamiseen tietyllä hetkellä.

Yhtiö oli käyttänyt valvontajärjestelmää, jonka avulla se oli selvittänyt teoksiinsa liittyviä tekijänoikeusloukkauksia BitTorrent-tekniikkaa käyttävässä vertaisverkossa. Valvontajärjestelmän kautta se oli saanut tietoonsa 34 eri IP-osoitetta, joista teoksia oli luvattomasti jaettu. Yhtiö oli vaatinut saada tietoonsa näiden IP-osoitteiden haltijoiden yhteystiedot tekijänoikeuslain 60 a §:n nojalla. Yhtiön mukaan sen tekijänoikeudella suojattua aineistoa oli saatettu yleisön saataviin tekijänoikeuslain edellytysten mukaisesti merkittävässä määrin. Väitteensä perusteluksi yhtiö oli yksilöinyt hakemuksessaan jokaisen IP-osoitteen kohdalla parven käyttäjämäärän sekä kokonaisyleisön vuorokauden tarkkuudella.

Teleoperaattori puolestaan vaati hakemuksen hylkäämistä, sillä sen mukaan tekijänoikeuslain 60 a §:ää ei voitu soveltaa unionin oikeuden vastaisena. Lisäksi teleoperaattorin mukaan aineistoa ei ollut jaettu merkittävässä määrin, sillä elokuvia oli havaittu jaetun BitTorrent-tekniikalla monissa tapauksissa vain lyhyitä ajanjaksoja: usein vain yhden vuorokauden ajan, monesti jopa vain muutaman sekunnin tai minuutin mittaisen ajanjakson.

Ratkaisu

Markkinaoikeus katsoi valituksen alaisessa ratkaisussaan, että merkittävässä määrin -kriteeri täyttyi vain viiden liittymän osalta. Sen mukaan relevantin oikeuskäytännön perusteella vain muutamina vuorokausina tehtyjen havaintojen ei tyypillisesti ollut katsottu olevan yleisön saataville saattamista merkittävässä määrin. Näin ollen markkinaoikeus määräsi operaattorin luovuttamaan viiden teleliittymän yhteystiedot ja hylkäsi hakemuksen muilta osin.

KKO myönsi valituslupan molemmille osapuolille.

Teleoperaattori pyysi, että KKO tekisi Euroopan unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön tekijänoikeuslain 60 a §:n unionin oikeuden mukaisuudesta. KKO kuitenkin viittasi EUT:n ratkaisukäytäntöön, jonka mukaan on selvää, ettei unionin oikeudesta synny estettä tietojen luovuttamista koskevalle sääntelylle. KKO:n mukaan ratkaisukäytännön yksiselitteisyyden vuoksi ennakkoratkaisupyynnölle ei ollut tarvetta. KKO tukeutuikin ratkaisussaan EUT:n M.I.C.M.-tuomioon (C-597/19) arvioidessaan BitTorrent-tekniikan käyttöä ja ominaisuuksia. Sen mukaan tapauksessa ei ollut epäselvyyttä siitä, etteikö tekijänoikeussuojattua aineistoa olisi saatettu yleisön saataviin ilman yhtiön lupaa.

Tarkastellessaan yleisön saataville saattamisen laajuutta KKO totesi, että kaikista hakemuksen kohteena olevista IP-osoitteista oli saatettu yleisön saataviin yksi teos, ja että tekijänoikeuslain 60 a §:n sanamuodon mukaan jo yhden teoksen luvattoman jakamisen perusteella voidaan määrätä luovut-

tamaan yhteystietoja. Lisäksi KKO:n mukaan tapauksessa, jossa teosta on jaettu eteenpäin BitTorrent-tekniikalla, merkitystä ei ole loukkauksen ajallisella kestolla. Olennaisempaa on huomioida vastaanottajien ja potentiaalisten vastaanottajien määrä. Tässä tapauksessa parvien koot olivat vaihdelleet vuorokauden sisällä muutamasta kymmenestä yli tuhanteen käyttäjään. Yksittäisten parvien pienestä koosta huolimatta KKO katsoi, että aineistolla oli rajoittamaton määrä potentiaalisia vastaanottajia, sillä BitTorrent-tekniikan ominaisuuksista johtuen parveen liittyvien käyttäjien määrää ei voida kontrolloida. Näin ollen yksittäisen teoksen jakaminen yksittäisellä hetkellä voidaan katsoa olevan jakamista merkittävässä määrin.

KKO katsoi, että tekijänoikeussuojattua aineistoa oli saatettu yleisön saataviin merkittävässä määrin jokaisesta yhtiön yksilöimästä liittymästä, kun otettiin huomioon jakamisen laajuus erityisesti potentiaalisten käyttäjien osalta. KKO kiinnitti huomiota myös aineiston laatuun ja siihen, että liittymien käyttäjät olivat täysin tietoisesti jakaneet tekijänoikeussuojattua materiaalia luvottomasti.

Teleliittymien haltijoiden IP-osoitteiden ollessa tietosuojasetuksen mukaisia henkilötietoja, teki KKO arvion niiden luovuttamisen edellytyksistä. KKO totesi, että luovuttamisella puututaan vähäisesti teleliittymien käyttäjien yksityisyyden suojaan siihen nähden, kuinka laajamittaista aineiston jakaminen oli ollut, eikä nähnyt estettä yhteystietojen luovuttamiselle. KKO määräsi teleyrityksen luovuttamaan elokuvayhtiölle myös niiden liittymien yhteystiedot, joiden osalta markkinaoikeus oli hylännyt hakemuksen.

Johtopäätökset

Ratkaisu on tärkeä siksi, että se on linjassa EUT:n BitTorrent-tekniikkaan liittyvän ratkaisukäytännön kanssa, mutta antaa asiaan tarkennusta ja tulkintaohjeita suomalaisessa kontekstissa. "Merkittävässä määrin" -kriteerin tulkintaa koskevia ratkaisuja on saatu jo useita, ja KKO:n antama tarkennus on hyödyllinen lisäys.

KKO:n ratkaisu selkiyttää tekijänoikeuslain 60 a §:n tulkintaa kahdelta osin. Ensinnäkin ratkaisu ottaa kantaa siihen, miten määritellään yleisön saataviin saattaminen tekijän oikeuksien suoja kannalta merkittävässä määrin. Ratkaisussa korostui se, että loukkauksen kestoa ei voida aina pitää tärkeimpänä tekijänä, vaan painoarvoa on annettava myös muun muassa potentiaalisen yleisön koolle. Toiseksi KKO:n punninta tarjoaa suuntaviivoja sille, miten yksityisyyden suoja vaikuttaa säännöksen soveltamiseen. Ratkaisussa KKO:n tuli löytää kultainen keskitie yksityisyyden ja omaisuuden suojan välillä siten, ettei kumpaakaan loukattu kohtuuttomasti toisen kustannuksella.

Vahvistus valokuvaajan tekijänoikeudesta ja korvausvaatimus
(MAO:H202/2021, A > *Otavamedia Oy*, 14.9.2021)

Keskeinen kysymys

Asiassa oli kyse siitä, voitiinko valokuvia pitää sillä tavalla omaperäisinä, että ne olisivat tekijänoikeuden suojaamia valokuvateoksia ja voitiinko A:lle, joka oli valokuvien kohteena, mutta ei itse ollut ottanut kuvia, vahvistaa tekijänoikeus näihin valokuvateoksiin. Lisäksi tarkastelussa oli kohtuullisen hyvityksen arviointi tekijänoikeuden loukkauksesta.

Tausta

Otavamedia Oy julkaisi Hymy-lehdessään vuonna 2005 A:ta käsittelevän jutun, joka sisälsi A:sta eroottissävytteisiä kuvia. A on tunnettu suomalainen näyttelijä, joka oli lehden ilmestymisen aikaan paljon esillä mediassa. Osa valokuvista oli lehden verkkosivuilla hymy.fi saatavilla 14.9.2020 saakka, eli yli 10 vuoden ajan. A vaati markkinaoikeutta vahvistamaan hänen tekijänoikeutensa kyseisiin valokuviiin ja tämän lisäksi hyvitystä valokuvien luvattomasta yleisön saataville saattamisesta verkkosivustolla. A:n mukaan huomiotavaa hyvityksen määrän arvioinnissa oli se, että kuvat olivat paljastavia ja eroottissävytteisiä.

A:n mukaan hän oli luonut valokuvateokset yhdessä valokuvaajan kanssa valitsemalla kuvien ottamispaikan, kuvakulman, asustuksen ja asennot. Hän perusteli henkilökohtaista panostaan kuvien tekemiseen myös sillä, että aloite niiden ottamiseen ja toteuttamiseen oli tullut häneltä itseltään, eikä kukaan ulkopuolinen olisi kyennyt suunnittelemaan valokuvia samalla tavalla niiden ollessa hyvin henkilökohtaisia. A:n mukaan hänen panoksensa oli oleellisesti poikennut siitä, mitä se tavanomaisesti lehtikuvissa valokuvien kohteella oli. Lisäksi jotta valokuvateos voidaan saattaa yleisön saataviin, täytyy tällä olla kaikkien yhteisteoksen tekijöiden suostumus, ja A:n mukaan vain lehdessä julkaisusta oli sovittu – verkkosivuilla laittamisesta ei.

Otavamedia vaati puolestaan, että kanne hylättäisiin sillä perusteella, etteivät valokuvat olleet riittävän omaperäisiä teoskynnyksen ylittämiseksi. Lisäksi, vaikka kuvat katsottaisiin valokuvateoksiksi, eivät valokuvat olisi Otavamedian mukaan yhteisteoksia, koska A:n panos ei poikennut siitä, mitä tavanomaisesti valokuvan kohteella on. Otavamedia perusteli, että tekijänoikeus suojaa vain teoksen ilmenemismuotoa, ei ajatusta tai ideaa sen takana. Näin ollen aloitteellisuudella kuvauksen järjestämisessä, valokuvien henkilökohtaisuudella eikä asentojen, vaateiden tai vastaavien seikkojen suunnittelulla ole merkitystä tekijänoikeuden syntymisessä. Lisäksi Otavamedia totesi, ettei erillistä suostumusta valokuvien laittamiseen verkkosivuilla ollut tarvittu, koska kirjallisesti, suullisesti tai vähintään konkludenttisesti oli sovittu kokonaisuudesta, joka on sisältänyt myös verkkosivustolla julkaisemisen. Kokonaisuudesta oli myös maksettu A:lle kokonaiskertakorvaus. Otavamedia vetosi hyvitysvaatimuksen perusteettomuuteen ja perustelemattomuuteen. Tämän lisäksi Otavamedia vetosi hyvitysvaatimuksen vanhentumiseen, mutta vasta pääkäsitelyssä, eikä markkinaoikeus siten ottanut tätä huomioon.

Ratkaisu

MAO viittasi EUT:n vakiintuneeseen ratkaisukäytäntöön kuvatessaan teoksen käsitteen edellytyksiä. Ensinnäkin edellytetään, että on olemassa suojan kohde, joka on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Toiseksi, teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä. MAO viittasi edelleen EUT:n ratkaisukäytäntöön todetessaan, että henkilökuvassa ja sen tekijänoikeudellisessa tarkastelussa merkityksellistä voi olla ainakin lavastus, asennot, valaistus, rajaus, kuvakulma ja tunnelma, joilla tekijä voi lyödä teokseen ”oman persoonallisen leimansa”. Markkinaoikeus teki valokuvakohtaisen arvioinnin ja katsoi, että valokuvia voitiin yhtä henkilökuvaa lukuun ottamatta pitää itsenäisen luovan työn omaperäisinä tuloksina. Näiden valokuvien osalta kyse oli tekijänoikeuslain mukaisista yhteisteoksista ja A:ta oli pidettävä niiden yhtenä tekijänä.

MAOn mukaan oli jäänyt näyttämättä, että A:lle maksettu korvaus olisi kat-
tanut myös valokuvien yleisön saataville saattamisen verkkosivuilla ja että A
olisi tekijänä antanut suostumuksensa tällaiseen julkaisemiseen. Hyvityksen
määrää arvioidessaan markkinaoikeus piti vakiintuneen oikeuskäytännön
mukaisesti lähtökohtana normaalia käyttökorvausta tai sitä korvausta, jolla
Otavamedia olisi todennäköisesti voinut hankkia luvan valokuvien julkaise-
miseen verkkosivustolla. Hyvitykseksi arvioitiin 3000 euroa. A oli vaatinut
kaikista kuvista yhteensä 40.000 euroa viivästyskorkoineen.

Johtopäätökset

Valokuvien kohdetta voidaan pitää valokuvateoksen yhtenä tekijänä, jos tä-
män vaikutus valokuvateosten luomisessa on ollut huomattava. Arvioinnissa
huomioon otettavaa on tekijän luovat ratkaisut, joilla tämä pystyy antamaan
teokselle oman persoonallisen leimansa, ja tämä arviointi on tehtävä tapaus-
kohtaisesti – tarvittaessa kuva kerrallaan, kuten markkinaoikeus nyt teki.

Oikeuden luovutuksen laajuuden osalta ratkaisu korostaa tarkan sopimus-
käytännön merkitystä: vaikka vuonna 2005 julkaiseminen verkkosivuilla oli jo
verrattain vakiintunutta toimintaa, tämä ei markkinaoikeudelle riittänyt, vaan
asiasta olisi tullut sopia nimenomaisesti ja tämä sopiminen olisi pitänyt pystyä
näyttämään toteen. Tältä osin kyse olikin viime kädessä näytön arvioinnista.
Taustalla vaikuttanee edelleen myös tekijänoikeuden luovutusta koskevien
sopimusten suppean tulkinnan periaate. Voidaan tosin kysyä, olisiko tulkinta
ollut erilainen, jos kuvan käytöstä olisi sovittu esimerkiksi 15 vuotta myöhem-
min aikana, jolloin digitaalisia kanavia voidaan monen julkaisun osalta pitää
jopa printtiä tärkeämpänä jakelukanavana.

Teleliittymän haltijan yhteystietojen saaminen tekijänoikeussuojatun
aineiston luvattoman levityksen perusteella

(MAO:H287/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > DNA Oyj, 21.9.2022)

(MAO:H286/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > Elisa Oyj, 21.9.2022)

**(MAO:H285/2022, Warner Bros. Entertainment Inc. > Telia Finland Oyj,
21.9.2022)**

Keskeinen kysymys

Oliko teleliittymistä saatettu tekijänoikeussuojattua aineistoa yleisön saa-
taviin merkittävässä määrin ja voitiinko teleoperaattori siten velvoittaa luo-
vuttamaan yhteystietoja henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa
koskevan sääntelyn estämättä?

Tausta

Yhdysvaltalainen Warner Bros. Entertainment Inc. oli havainnut, että tietyistä
suomalaisista teleliittymistä oli saatettu yleisön saataviin elokuvateoksia ja
televisiosarjojen jaksoja ilman sen lupaa. Hakijalla oli yksinomainen oikeus
kyseisiin teoksiin, joita oli jaettu luvattomasti BitTorrent-tekniikan avulla
vertaisverkossa.

Hakemusten kohteena olevien elokuvien tuottajien kotipaikka oli Yhdys-
valloissa. Hakijalla oli kyseisten teosten oikeuksiin sopimukseen perustuva
saanto, jonka hakija oli rekisteröinyt Yhdysvaltojen tekijänoikeusrekisteriin.

Hakija oli käyttänyt valvontajärjestelmää, jonka avulla se oli selvittänyt ky-
seessä oleviin teoksiin liittyviä tekijänoikeusloukkauksia BitTorrent-tekniikkaa
käyttävässä vertaisverkossa. Valvontajärjestelmän kautta se oli saanut
tietoonsa IP-osoitteita, joista teoksia oli jaettu luvattomasti. Lisäksi hakija oli
käyttänyt toista järjestelmää, jolla se oli tilastoinut, kuinka monta käyttäjää oli
ollut hakemuksen kohteena olevan IP-osoitteen kanssa samassa parvessa
saman vuorokauden aikana.

Hakija vaati hakemuksissaan markkinaoikeutta määräämään DNA:n, Telian ja Elisan antamaan yhteystiedot hakijan yksilöimistä teleliittymistä.

Ratkaisu

MAO tarkasteli ensin sitä, oliko hakijalla oikeutta esittää tekijänoikeuslakiin perustuvia vaatimuksia siksi, että teosten tuottajien kotipaikka oli Yhdysvalloissa. Koska sekä Suomi että Yhdysvallat ovat liittyneet Bernin sopimukseen, sopimuksesta perusteella tekijät saavat muissa liittomaissa kuin teoksen alkuperämaassa samat oikeudet kuin niiden omilla kansalaisilla. Näin ollen tekijyyttä tuli arvioida Suomen tekijänoikeuslain mukaan. Hakija oli toimittanut markkinaoikeudelle asiakirjoja, joiden perusteella hakijan asiavaltuus kävi ilmi siten, että hakijalla oli MAOn mukaan oikeus ryhtyä toimiin kyseisiin teoksiin liittyvien tekijänoikeusloukkausten perusteella.

Arvioidessaan tietojen luovuttamisen edellytyksiä MAO viittasi KKO:n ennakkopäätökseen KKO 2022:47, jossa korkein oikeus oli määritellyt, millaisissa tapauksissa tekijänoikeuslain 60 a §:n vaatimukset yhteystietojen luovuttamiselle täyttyvät BitTorrent-tekniikalla tapahtuvan jakamisen yhteydessä. Ratkaisua on käsitelty tarkemmin sivuilla 5–8.

MAO tarkasteli hakijan toimittamia asiakirjatodisteita, joihin hakija perusti pyyntönsä yhteystietojen luovuttamiselle. Hakija oli toimittanut hakemuksen liitteenä asiakirjoja, joiden se ilmoitti olevan otteita valvontaohjelman lokitiedoista. Liitteissä oli yksilöity tekijänoikeussuojatut teokset sekä hakemuksen kohteena olevien teleliittymien IP-osoitteet tiettyinä ajankohtina. Liitteissä oli lisäksi esitetty parvien käyttäjämäärät ja kokonaisyleisöt jokaisen IP-osoitteen osalta.

MAO katsoi, että hakijan esittämiä liitteitä ei sellaisenaan voinut pitää varsinaisina lokitieto-otteina. Markkinaoikeuden mukaan liitteet olivat oikeuden käyntiä varten tuotettu kooste, joihin oli muun ohella sisällytetty tietoja

valvontajärjestelmän lokitiedoista. MAOn mukaan hakija ei ollut esittänyt sellaista selvitystä, jonka perusteella liitteessä ilmenevät tiedot ja niiden alkuperä olisi mahdollista varmentaa.

Tämän perusteella MAO katsoi, että kyseisten liitteiden esittäminen ai-noana näyttönä siitä, että yhteystietojen luovutusedellytykset olivat täyttyneet, on ristiriidassa prosessioikeuden välittömyysperiaatteen kanssa. Välittömyysperiaatteen mukaisesti tuomioistuimen ratkaisun perusteina tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää alkuperäisiä todisteita ja ensikäden todistuskeinoja. MAO totesi, että hakijan liitteiden perusteella ei voitu katsoa, että tekijänoikeuslain 60 a §:n mukaisten yhteystietojen luovuttamisen edellytykset olisivat täyttyneet.

MAO päätyi hylkäämään hakemukset sillä perusteella, että hakijat eivät olleet riittävällä tavalla osoittaneet tekijänoikeuslain 60 a §:n edellytysten täyttyneen. Ratkaisuista ei valitettu määräaikaan mennessä, eli ratkaisut ovat lainvoimaisia.

Johtopäätökset

Tapauksen lähtökohdat ovat pitkälti samanlaiset kuin edellä kuvatussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2022:47. Molemmissa tapauksissa kyse oli teosten jakamisesta BitTorrent-vertaisverkossa. Markkinaoikeuteen toimittamassaan hakemuksessa hakija oli viitannut kyseiseen KKO:n ratkaisuun ja todennut, että käsillä oleva asia on ratkaistava korkeimman oikeuden antaman oikeusohjeen mukaisesti.

Mainitussa tapauksessa KKO 2022:47 vastaaja oli väittänyt, että hakija ei ollut esittänyt riittävää selvitystä valvontajärjestelmän toiminnasta ja valvonnan toteuttamisesta. KKO kuitenkin katsoi kyseisessä tapauksessa, että hakija oli esittänyt riittävän selvityksen, jonka perusteella voitiin arvioida, täyttyikö merkittävyysedellytys yhteystietojen luovuttamiseksi.

Näissä käsillä olevissa MAOn käsittelemissä tapauksissa MAO taas oli katsonut selvitysten olleen riittämättömiä ja päättänyt hylkäämään hakemukset sillä perusteella.

MAO antoi 19.10.2022 neljännen samantyyppistä asiaa koskevan ratkaisun, jossa hakija vaati uudelleen markkinaoikeudelta saada yhteystietoja Telia Finland Oy:ltä (MAO:H327/2022). Tässä uusimmassa tapauksessa hakija esitti tarkemman selvityksen eli käyttämänsä valvontaohjelman lokitiedoista muodostetun taulukon, hakemuksensa tueksi. Tässä tapauksessa MAO katsoi, samoin kuten KKO, että vaatimukset yhteystietojen luovutukselle täyttyivät, ja että Telia Finland Oy:n tuli antaa hakijalle sen yksilöimien teleliittymien yhteystiedot.

MAOn ratkaisut näin ollen osoittavat, että vaikka KKO:n ratkaisu antoi selkeät tulkintaohjeet tämänkaltaisiin tapauksiin, tekijänoikeuslain 60 a §:n edellytysten täyttyminen ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä ja arviointi joudutaan tekemään tapauskohtaisesti. Hakijan on riittävällä tavalla esitettävä selvitys, johon se perustaa yhteystietojen luovuttamisvaatimuksensa. Näiden ratkaisuiden myötä säännöksen tulkinnassa tuskin nähdään enää suuria yllätyksiä. Olennaisinta tulevissa vastaavissa tapauksissa on todennäköisesti hakijan toimittaman todistusaineiston laatu.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntoja

Keskeinen kysymys

Suojaako tekijänoikeus oppikirjoissa esiintyviä matematiikan tehtäviä niin, että niiden käyttöön tarvitaan lupa?

Tausta

Hakija aikoi koota kirjamuotoisen matematiikan tehtäväkokoelman, johon hakijan oli tarkoitus käyttää muiden oppikirjojen tehtävänantoja ja työstää ratkaisut itse. Hakija toimitti tekijänoikeusneuvostolle tyyppiesimerkin kirjaan tulevasta tehtävästä. Lausuntopyyntönsä hakija tiedusteli, voiko oppikirjoissa esiintyviä tehtäviä käyttää sellaisenaan, jos lähde mainitaan, vai tarvitaanko tällaiseen käyttöön lupa. Lisäksi hakija tiedusteli, muuttuuko tilanne, jos kyseessä on vanha tenttitehtävä tai muu vastaava tehtävä. Hakija pohdiskeli myös tilannetta, jossa itse keksitty tehtävä on jo jossakin hakijalle tuntemattomassa teoksessa mukana tai vastaavasti julkaistu internetin keskustelufoorumeilla, ja kaipasi näkemystä asiaan.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto nosti esille, että tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa, ei asiasisältöä tai ideoita, kuten matemaattisia kaavoja, yhtälöitä tai teoreemoja. Matematiikan tehtävänannon ilmaisu on voimakkaasti sidottu matematiikan muotokieleen, joka ei juurikaan anna tilaa tekijän itsenäisille tai luoville valinnoille. Näin ollen tekijänoikeusneuvosto totesi, että hakijan tyyppiesimerkinä esittämä yksittäinen lyhyehkö matemaattinen tehtävänanto ei saa suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena. Koska yksittäinen tehtävänanto ei ylitä teoskynnystä, ei myöskään synny veloitetta pyytää lupaa sen käyttöön tai ilmoittaa lainauksen lähdettä. Jos kuitenkin tehtävänanto olisi tarpeeksi itsenäinen ja omaperäinen, se saattaisi tapauskohtaisesti saada teossuojaa.

Lisäksi matematiikan tehtäväkirja tai tenttitehtäväkokoelma voi tietyissä tapauksissa saada suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai tekijänoikeuslain 5 §:n mukaisena kokoomateoksena, jos aineiston valinta tai järjestely on riittävän itsenäinen tai omaperäinen. Tällaisessa tapauksessa teoksen muuhun kuin yksityiskäyttöön tarvitaan tekijänoikeuden haltijan suostumus, minkä lisäksi tekijä tulee ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti. Tekijänoikeuslain 22 §:n siteeraussäännösten nojalla teossuojaa nauttivia tehtäviä on kuitenkin mahdollista lainata ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa, jos siteerauksen edellytykset täyttyvät.

Tekijänoikeusneuvosto nosti esille myös sen, että alkuperäinen matematiikan kirja, tehtävämoniste, internetsivusto tai vastaava matematiikan tehtäviä sisältävä kokoelma voi saada lähioikeussuojaa luettelona tai niin kutsuttuna sui generis-tietokantana, jos suojan saamisen edellytykset täyttyvät. Lähioikeudellisen suojan (joko tietokanta tai luettelo) haltijalla on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta, jolloin koko työtä tai sen olennaista osaa käytettäessä tarvitaan lähioikeuden haltijan suostumus.

Tekijänoikeusneuvosto totesi lopuksi, ettei tekijänoikeussuojan saaminen edellytä yleispätevää uutuutta. Ainakin teoriassa on täysin mahdollista, että kaksi tekijää tekee saman teoksen toisistaan riippumatta, eikä kumpikaan loukkaa toistensa teossuojaa. Tehtävän laatija ei siten loukkaa aiemman teossuojaa, vaikka aiempi tehtävä olisi jo julkaistuna jossakin tekijälle tuntemattomassa teoksessa tai internetin keskustelufoorumeilla.

Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvoston lausuntoa ei voida pitää kovinkaan yllättävänä sen osalta, ettei tekijänoikeudella voida suojata asiasisältöä tai ideoita, jolloin matemaattiset tehtävänannot eivät tavallisesti nauti tekijänoikeussuojaa. Yksittäistä matematiikan tehtävää ei pääsääntöisesti katsota tekijänoikeuslain mukaiseksi teokseksi, sillä matematiikan tehtävänannossa on tavanomaisesti

haasteellista osoittaa henkistä luomistyötä; matematiikan muotokieli rajoittaa mahdollisuuksia tehdä yksilöllisiä ja omaperäisiä ratkaisuja. Tekijänoikeusneuvosto ei kuitenkaan täysin poissulkenut mahdollisuutta siitä, etteikö yksittäinen tehtävänantokin voisi olla jossakin tapauksessa tarpeeksi omaperäinen ja itsenäinen.

Kokonaisen tehtäväkirjan tai tenttitehtäväkokoelman on todennäköisesti helpompi ylittää teoskynnys, sillä kirja luonnollisesti mahdollistaa tekijälleen enemmän luovia valintoja. Tekijänoikeusneuvosto onkin katsonut aiemmassa lausunnossaan (TN:2016:7), että ongelmanratkaisutestikirjan on katsottu ylittäneen teoskynnyksen, sillä sen visuaalinen ilmaisu kuvastaa siinä määrin tekijänsä persoonaa, että kirjaa voidaan pitää itsenäisenä ja omaperäisenä teoksena.

Ratkaisussa nousi esiin myös se sinänsä yleisesti tiedetty seikka, että tekijänoikeussuojan saaminen ei vaadi teokselta uutuutta. Suojan saaminen edellyttää itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, mutta tämän lisäksi ei vaadita, ettei kukaan olisi koskaan tehnyt samanlaista teosta, joka saattaa löytyä esimerkiksi internetistä. Nykyaikana tällainen vaatimus asettaisi rajan tekijänoikeussuojan saamiselle kohtuuttoman korkealle.

Astiakorut ja tekijänoikeus - (TN:2021:9, 16.11.2021)

Keskeinen kysymys

Onko astiakorujen valmistaminen rikkoutuneista posliiniasiatioista mahdollista ilman astioiden tekijän lupaa? Soveltuuko levittämisoikeuden sammumista koskeva säännös tällaiseen tilanteeseen?

Tausta

Hakija oli suunnitellut ja valmistanut kotonaan oikeudenhaltijan A:n rikkoutuneista posliiniasiatioista koruja käytettäväksi korvissa ja kaulassa. Hakijan lausuntopyyntö tekijänoikeusneuvostolle sisälsi seuraavat kysymykset:

1. Ylittävätkö korujen sisältämät alkuperäiset astioiden palaset niihin sisältyvine alkuperäisine kuvioineen teoskynnyksen?
2. Sisältyykö astioiden palasten käyttö kyseessä olevissa koruissa toimiin, joita tekijänoikeuden haltija ei voi kieltää tekijänoikeuslain 19 §:n mukaisen kappaleen levittämisoikeuden sammumisen takia?
3. Onko tapauksen mukainen astioiden palasten käyttö luonteeltaan tekijänoikeuslain 4 § 2 momentin tarkoittamaa vapaata muuntelua, johon ei tarvita tekijänoikeuden haltijan suostumusta?
4. Voiko kyseisten astioiden palasten käyttö olla tekijänoikeuslain 22 §:n tarkoittaman sitaattioikeuden piirissä?
5. Onko tekijänoikeuslaissa muuta perustetta, jonka nojalla kyseessä olevia koruja on mahdollista valmistaa ilman tekijänoikeuden haltijan suostumusta?

F antoi asiassa A:n oikeudenhaltijana vastineen kertoen, ettei se salli kaupallisten astiakorujen valmistamista. Vastineen antajan näkemyksen mukaan astioiden kuvat olivat omaperäisiä itsenäisen luomistyön tuloksia ja nauttivat näin kuvataiteen teoksina tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeudet eivät olleet vastineen antajan mukaan rauenneet, koska koru oli astiasta tehty uusi esine ja teoskappale – ei aineellisesti se esine, jonka F oli saattanut markkinoille.

Vastineessa todettiin, ettei kyse ollut vapaasta muuntelusta, koska koruissa oli hyödynnetty tekijänoikeuden suojaamia astioiden kuvioita sellaisenaan. Kyseeseen ei tullut myöskään oikeutettu sitaattioikeuden käyttäminen, koska korujen valmistajan osuus liittyi rikotun astioiden palasten muokkaamiseen, riipuspidikkeen sekä koukun ja/tai ketjun kiinnittämiseen.

Lausunto

Lähtökohtana arvioinnissa oli kysymys siitä, ovatko koruissa kuva-aiheina käytetyt astioiden osat sellaisia, jotka voivat saada teossuojaa. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että astiakoruissa käytetyt osat oli valittu pääsääntöisesti astioiden koristekuvituksista, jotka oli kuvioitu siinä määrin itsenäisesti ja omaperäisesti, että teoskynnys voisi ylittyä. Tekijänoikeusneuvosto vastasi ensimmäiseen kysymykseen, että koruissa ja korukokonaisuuksissa käytetyt astioiden osat voivat saada teossuojaa, kun niihin on valittu kulloinkin käytetystä astiasta se osa, joka saa teossuojaa, ja sillä edellytyksellä, että tekijänoikeuslain 43 §:n mukainen suoja-aika on voimassa.

Tekijänoikeuslain 19 §:n 1 momentissa säädetään levitysoikeuden sammumisesta, joka koskee tekijänoikeuden haltijan suostumuksella pysyvästi luovutettujen teoskappaleiden edelleen luovutusta. Levitysoikeuden sammumisen osalta tekijänoikeusneuvosto totesi, että jos tekijänoikeudellisesti merkityksellisen muokkaamisen kautta on saatu aikaan uusi esine, se ei välttämättä ole enää sama teoskappale, joka on laskettu levitykseen tekijän suostumuksella. Tekijänoikeusneuvosto vastasi siten toiseen kysymykseen, ettei levitysoikeuden sammuminen sovellu tekijänoikeussuojaa saaviin astioihin osana näin aikaan saatua uutta esinettä.

Tekijänoikeusneuvoston mukaan, jos kyseessä olisi tekijänoikeuslain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu uusi ja itsenäinen teos, ei se olisi riippuvainen alkuperäisen teoksen tekijän tekijänoikeudesta. Ratkaisevaa arvioinnissa oli tekijänoikeusneuvoston mukaan se, missä määrin esimerkkeinä olevissa koruissa tai korukokonaisuuksissa ilmeni alkuperäisen tekijän luova panos.

Koruihin valitut astioiden osat ja niissä ilmenevät kuvat olivat vain pieni osa alkuperäistä astiaa, mutta hakijan koruissa ne toimivat keskeisenä elementtinä. Vastauksena kolmanteen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto totesi siten, ettei koruja voitu pitää yllä mainituin tavoin uusina ja itsenäisinä teoksina kun niihin keskeisiksi elementeiksi valikoitujen astioiden palasten kuviot saivat tekijänoikeussuojaa.

Neljättä kysymystä tarkastellessaan tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei siteeraus oikeuden edellytyksenä oleva hyvän tavan mukaisuus täyttynyt, koska teoskynnyksen ylittävien astioiden palasten käyttö ei täyttänyt vetoamisfunktia. Vetoamisfunktioilla tarkoitetaan sitä, että tekijänoikeuslain 22 §:ssä säädetty hyvän tavan mukaisuus edellyttää lainauksen sisältävältä teokselta ja lainaukselta asiallista yhteyttä. Asiallisen yhteyden kannalta olennaista on, että siteerattu teos havainnollistaa, selkeyttää tai taustoittaa lainaajan omaa esitystä. Tekijänoikeusneuvosto totesi koruja tarkasteltuaan, ettei tapauksessa ole suoraan havaittavissa sitaattioikeudellisesti merkityksellistä vuorovaikutusta alkuperäisten astioiden ja uusien korujen välillä. Myöskään sanan- tai taiteenvapaus ei tekijänoikeusneuvoston mukaan antanut tukea astioiden palojen käytölle.

Tekijänoikeusneuvosto ei ottanut kantaa viidenteen kysymykseen sen avoimuuden vuoksi.

Johtopäätökset

Päätös alleviivasi sitä tekijänoikeudellista peruseriaa, että saadakseen tekijänoikeussuojaa teoksen täytyy olla riittävän itsenäinen ja omaperäinen. Myös teoksen osa voi saada tekijänoikeussuojaa samoin edellytyksin. Käsillä olevassa tapauksessa koruja ei voitu pitää uusina ja itsenäisinä teoksina, kun niihin keskeisiksi elementeiksi valikoitujen astioiden palasten kuviot saivat tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeusneuvosto totesi ratkaisussa, että rajanveto alkuperäisen tekijän suostumusta edellyttävän muuntelun ja toisaalta sellaisen vapaan muuttamisen, jonka avulla saadaan aikaan uusi

ja itsenäinen teos, on vaikeaa. Tulkinta-apua onkin haettava lain esitöiden sijaan oikeuskäytännöstä. Arviointi on tapauskohtaista, eikä tarkkarajaisia ja yksityiskohtaisia sääntöjä voida asiasta antaa.

Tekijänoikeuslain 19 §:n mukainen levitysoikeuden sammuminen ei soveltunut tekijänoikeussuojaa saaviin alkuperäisen teoksen osiin. Ratkaisun mielenkiintoisin osa koskikin juuri tätä aihetta: jos astiat olisivat olleet kokonaisia, levittämisoikeuden raukeaminen olisi oletettavasti soveltunut, mutta koska kyse oli rikkonaisista astianpalasista, oppi ei soveltunut, sillä kyse ei ollut enää samasta alkuperäisestä teoskappaleesta. Ratkaisua voikin pitää varsin rajoittavana ja jopa harmillisena ns. kierrätysmateriaaleista valmistettuja uusia käyttöesineitä ajatellen.

Vastineessa F totesi, että kyse voi olla myös tavaramerkkiloukkauksesta, mutta tekijänoikeusneuvosto ei luonnollisestikaan ottanut kantaa tähän asiaan.

Taideteoksen sisällyttäminen valokuvaan - (TN2022:3, 20.9.2022)

Keskeinen kysymys

Oliko taideteoksen käytöllä sisustuslehden valokuvassa toisarvoinen merkitys ja oliko taideteoksen käyttö valokuvassa mahdollista ilman tekijänoikeuden haltijan suostumusta?

Tausta

Hakija kertoi, että A:n sisustuslehden artikkelin valokuvassa näkyi hänen tekemänsä maalaus, joka oli ollut esillä myös A:n sosiaalisen median kanavissa. Maalaus saa riidattomasti tekijänoikeuslain mukaista teossuojaa. Hakijan mukaan maalaus oli ollut lehden valokuvan keskeinen elementti ja pääroolissa, eikä näin ollen vain taustalla ja toisarvoisessa merkityksessä. Hakijan mukaan valokuvan käyttäminen olisi tämän vuoksi edellyttänyt maalauksen tekijän lupaa. Hakija kysyi, oliko taideteoksen käytöllä sisustuslehden valokuvassa toisarvoinen merkitys ja oliko taideteoksen käyttö tällä tavoin tekijänoikeuslain 25 §:n rajoituspykälän nojalla mahdollista ilman, että siihen oli saatu tekijänoikeuden haltijan suostumus.

Lisäksi hakija oli toimittamassaan lisäkirjoituksessa todennut, ettei tapauksessa ollut kyse tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentin mukaisesta rajoituksesta eli teoksen käytöstä toisarvoisessa merkityksessä. Hakija oli edelleen väittänyt, että jos vastapuolen näkemys hyväksyttäisiin, olisi tällainen rajoitus EU:n lainsäädännön vastainen, koska rajoitusten tulisi koskea ainoastaan määrättyjä erityistapauksia eikä rajoitus saa olla ristiriidassa tavanomaisen hyödyntämisen kanssa. Rajoitus ei myöskään saa kohtuuttomasti haitata oikeudenhaltijan etuja.

Vastineen antaja totesi, että olennaista oli tarkastella taideteosta osana artikkelia ilman, että yksittäinen kuva irrotetaan kontekstistaan, eikä pelkästään taideteoksen iso koko tee siitä kuvan keskeistä elementtiä. Vastineen antaja totesi, että taiteilija oli itse tarkastanut artikkelin taittoversion ja hyväksynyt

teoksensa esittämisen. Vastineen antajan mukaan sosiaalisen median kanavien sisältöön, jota voidaan pitää nykyaikaisena toimituksellisenä sisällön jakamisena, ei ole perusteltua soveltaa erilaista sääntelyä kuin printtiversion. Vastauksessa hakijan lisäkirjeeseen vastineen antaja painotti kontekstia, jossa taideteos on sisällytetty valokuvaan. Sisustuslehdessä julkaistut valokuvat ovat tyypillisesti osa laajempaa sisustusaiheista artikkelia, ja taideteoksen käyttö liittyy näin ollen journalistiseen kontekstiin.

Lausunto

Lausunnossa arvioitiin keskeisesti tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentin mukaista "toisarvoista merkitystä". Tekijänoikeusneuvosto viittasi lain esitöihin, joiden mukaan valokuvassa esiintyvän taideteoksen keskeisyyttä ja epäolennaisuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon kuvan kokonaisvaikutelma ja käyttötarkoitus. Sisustuslehden artikkeli kertoi huoneistosta ja huoneiston omistajasta ja kuvan tarkoituksena oli ollut esitellä artikkelista ilmenevää kotia omistajineen. Suurikokoinen maalaus vei merkittävän seinäpinta-alan huoneesta, jossa kuva oli otettu. Pääosassa oli lisäksi huoneiston omistaja sekä viherpöytä ja nojatuoli. Pääosan saa siis omistaja ja huoneen sisustuksellinen kokonaisuus. Vaikka maalaus oli näkyvä, se oli tekijänoikeusneuvoston mukaan toissijainen elementti valokuvan kokonaisilmäilyssä eikä sen käyttäminen näin ollen edellyttänyt tekijän suostumusta.

Sosiaalisen median sisältöjen osalta tekijänoikeusneuvosto totesi, että lehden toimituksellisen sisällön jakamista eri alustoilla voidaan nykyisin pitää yleisenä toimintatapana eikä yksinomaan markkinointitarkoituksessa tapahtuvana jakamisena. Neuvosto teki erikseen tapauskohtaisen arvion valokuvan käytöstä sosiaalisen median kanavissa ja painotti muun muassa sitä, ettei maalaus ollut yksin pääasiallinen valokuvan elementti. Maalauksen käyttäminen ei siten edellyttänyt tekijän suostumusta.

Lisäkirjoituksen ja siinä mainitun rajoitusten tulkinnan osalta tekijänoikeusneuvosto viittasi Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja totesi, että vaikka rajoituksia tulee tulkita suppeasti, on tulkinnassa kuitenkin tukeuduttava sellaiseen säännösten tulkintaan, joka vastaa niiden sanamuotoa ja jolla voidaan turvata niiden tehokas vaikutus, mutta joka on lisäksi sopusoinnussa perusoikeuksien kanssa. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei tapauksessa ollut kyse rajoitussäännösten laventavasta tai poikkeavasta tulkinnasta.

Johtopäätökset

Tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentin mukaista toisarvoista merkitystä tulkittaessa on valokuvaa, elokuvaa tai televisio-ohjelmaa, johon taideteos on sisällytetty, tarkasteltava kokonaisuutena ottaen huomioon sen kokonaisvaikutelma ja käyttötarkoitus. Ratkaisu on tervetullut ja oikeasuuntainen, sillä 25 § 2 momentin poikkeussäännös on muun muassa audiovisuaalisen tuotannon kannalta merkityksellinen ja omiaan tasapainottamaan tekijän yksinoikeuden ja toisaalta vapaan tiedonvälityksen sekä uuden luovan työn tekemisen välisiä intressejä.

Tekijänoikeusneuvosto totesi, että tekijänoikeuslain 22 §:n mukaista siteeraamista koskevaa yleissäännöstä olisi ollut mahdollista arvioida käsillä olevassa tapauksessa, mutta koska tätä ei lausunnossa tai vastineessa pyydetty, ei sitä myöskään käsitelty. Tämän kysymyksen tarkastelu olisi ollut kiinnostavaa.

Euroopan unionin tuomioistuimen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

Metahakukoneen tarjoaminen, tietokannan olennaisen osan kopiointi ja uudelleenkäyttö sekä tietokannan sui generis -suoja (EUT, C-762/19, *CV-Online Latvia SIA vastaan Melons SIA*, 3.6.2021)

Keskeinen kysymys

Oliko metahakukoneen tarjoamisessa kyse sellaisesta tietokannan olennaisen osan kopioinnista ja/tai uudelleenkäytöstä, joka loukkasi tietokantadirektiivin mukaista sui generis -oikeutta?

Tausta

CV-Online Latvia SIA ("CV-Online") oli kehittänyt ja säännöllisesti päivittänyt internetsivustolla olevaa tietokantaa, joka sisälsi työnantajien julkaisemia työpaikkailmoituksia. Sivusto sisälsi myös metatageja, jotka eivät näkyneet sivuston auetessa, mutta joiden avulla internethakukoneet pystyivät tunnistamaan kunkin internetsivuston sisällön ja siten indeksoimaan sen.

Vastapuoli Melons SIA ("Melons") puolestaan ylläpiti työpaikkailmoituksiin erikoistunutta hakukonetta (ns. metahakukone), jonka avulla voi tehdä hakuja useisiin työpaikkailmoituksiin sisältäviin internetsivustoihin. Melonsin sivuston kautta käyttäjät ohjautuivat hyperlinkkien välityksellä niille internetsivustoille, joilla tiedot oli julkaistu alun perin, kuten CV-Onlinen sivustolle. Lisäksi CV-Onlinen internetsivuston metatagit näkyivät Melonsin hakukonetta käytettäessä saadussa hakutulostauluksessa.

EUT:n ratkaistavana olivat kysymykset siitä, oliko Melonsin toiminta oikeudenhaltijan lupaa edellyttävää tietokannan uudelleenkäyttöä sekä siitä, oliko metatagien sisältämiä tietoja tulkittava siten, että niiden katsottaisiin olevan kopiointia ja erityisesti tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan pysyvää tai väliaikaista siirtämistä tallennuslustralta toiselle.

Ratkaisu

Sui generis -oikeuden suojan tarkoitus on turvata tietokantaan tehtäviä huomattavia investointeja siten, että tietokannan valmistajalle annetaan mahdollisuus estää tietokannan koko sisällön tai sen olennaisen osan luvaton kopiointi ja/tai uudelleenkäyttö. Kopioinnin ja uudelleenkäytön käsitteillä taas tarkoitetaan tuomioistuimen mukaan kaikkia toimia, joilla otetaan käyttöön ja saatetaan yleisön saataville ilman tietokannan muodostaneen tahon suostumusta tämän tahon tekemän investoinnin tulokset, ja joilla estetään kyseistä tahoa saamasta niitä tuloja, joilla se on katsonut voivansa kuolettaa investointinsa kustannukset. Kyseisen käsitteen merkityksisältö on näin ollen laaja, ja sen taustalla tulee huomioida sui generis -suojaan liittyvä pyrkimys suojata alkuperäistä tietokannan oikeudenhaltijaa toiminnalta, joka muistuttaa kilpailevan loistutteen valmistamista.

Ratkaisusta käy ilmi, että Melonsin hakukone indeksoi sivustoja ja säilyttää kopioita niistä omilla palvelimillaan. Näin käyttäjät voivat tehdä hakuja erikoishakukoneen hakulomakkeella sen ehdottamilla kriteereillä haun kohdistuessa indeksoituihin tietoihin. Tällä tavalla on mahdollista – muulla kuin tietokannan valmistajan tarkoittamalla tavalla – päästä tietoihin, jotka sisältyvät internetissä vapaasti käytettävissä oleviin tietokantoihin. Tietojen saataville saattaminen kohdistuu *yleisöön*, koska tällaista metahakukonetta voi käyttää kuka tahansa. Metahakukoneen indeksoidessa internetsivujen sisältöä ja toisintaessa sitä omalle palvelimelleen, siirtää se tietokantojen sisällön toiselle tallennuslustralle.

EUT:n mukaan tästä seurasi, että tällainen kyseisten tietokantojen sisällön olennaisen osan siirtäminen ja tietojen saattaminen yleisölle ilman ne muodostaneen henkilön suostumusta olivat kiellettyjä tietokantojen kopiointia ja uudelleenkäyttöä koskevia toimenpiteitä sillä edellytyksellä, että niiden vaikutuksena kyseistä henkilöä estetään saamasta tuloja, joilla tämä oletettavasti voisi kuolettaa tämän investoinnin kustannukset. EUT totesi ratkaisussaan julkisasiamiehen ehdotuksen mukaisesti, että CV-Onlinen internetsivustolla

oleviin ilmoituksiin johtavien hyperlinkkien tarjoaminen sekä sivuston meta-tageihin sisältyvien tietojen toisintaminen olivat ainoastaan mainitunlaisen kopioinnin ja uudelleenkäytön ulkoisia ilmenemismuotoja ja näillä oli asiassa toissijainen merkitys.

EUT jätti ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen arvioitavaksi kysymykset siitä, merkitseekö tietokannan sisällön kerääminen, varmistaminen ja esittäminen huomattavaa investointia ja toisaalta, onko kyseinen kopiointi ja uudelleenkäyttö riski investoinnin kuolettamismahdollisuuksille.

Johtopäätökset

Melonsin toiminnassa oli kyse tietokantojen sisällön olennaisen osan kopioinnista ja uudelleenkäytöstä, mikä lähtökohtaisesti edellyttää alkuperäisen tietokannan luoneen tahon lupaa. Ratkaisu on läheistä sukua vuoden 2013 tuomiolle Innoweb (C-202/12), jossa kyse oli metahakukoneesta, jonka sivuilta käyttäjän ei tarvinnut poistua selataksaan tietokantoja, ja jossa oli kyseessä käsillä olevan tapauksen kanssa yhteneväisesti tietokannan uudelleenkäyttö.

Tapauksessa kansallisen tuomioistuimen ratkaistavaksi jäi lopputuloksen kannalta keskeinen kysymys siitä, saiko puheena ollut tietokanta sui generis -suoja ja muodostiko kopiointi ja uudelleenkäyttö *riskin investoinnin kuolettamismahdollisuuksille*. EUT kuitenkin totesi asiaan liittyen, että asiassa on tarkasteltava yhtäältä tietokantojen valmistajien oikeutettua intressiä investointinsa kuolettamismahdollisuuksiin ja toisaalta kilpailijoiden intressiä päästä käsiksi tietoihin sekä edelleen mahdollisuutta luoda tietoihin perustuvia innovatiivisia tuotteita. Tämä käy hyvin yhteen sen kanssa, että sui generis -suojalla tavoitellaan tietokantaan tehtävien investointien suojaamisen lisäksi tietopalvelumarkkinoiden kehitystä. Tasapainotettavana on tässäkin tapauksessa kaksi intressiä, joiden yhteensovittaminen ei tunnetusti ole täysin ongelmaton.

Verkkoalustan ylläpitäjän vastuu käyttäjien laittomasti lataamien teosten osalta - (EUT, Yhdistetyt asiat C-682/18, *Peterson vastaan Google LLC ja YouTube LLC*, sekä C-683/18 *Elsevier Inc. vastaan Cyando AG*, 22.6.2021)

Keskeinen kysymys

Mikä oli verkkoalustan ylläpitäjän vastuu käyttäjien alustalle laittomasti lataamien tekijänoikeudella suojattujen teosten osalta? Suorittiko alusta yleisölle välittämisen, vai oliko alusta vain direktiivin (EY) 2000/31 ("sähkökauppa-direktiivi") mukainen hosting-palvelun tarjoaja?

Ratkaisun osalta tulee huomioda, että se koskee tilannetta, jolloin direktiivi (EU) 2019/790 ("DSM-direktiivi") *ei ollut vielä voimassa*. Näin ollen ratkaisun merkitys DSM-direktiivin soveltuessa jää rajalliseksi.

Tausta

Osapuolina toisessa riita-asiassa (C-682/18) olivat musiikintuottaja Frank Peterson sekä YouTube -videonjakoalustaa tarjoava Google LLC, ja toisessa (C-683/18) kustannuskonserni Elsevier sekä Uploaded-nimistä tiedostojen hosting- ja jakoalustaa ylläpitävä Cyando. Peterson oli ryhtynyt oikeudellisiin toimiin YouTubea ja sen laillista edustajaa Google LLC:tä vastaan, sillä alustalle oli ladattu katseltavaksi äänitallenteita ilman Petersonin eli oikeudenomistajan lupaa. Peterson vaati, että videonjakoalustaa kielletään saattamasta tallenteita yleisön saataviin, sekä toissijaisesti antamasta kolmansille osapuolille mahdollisuutta teosten levittämiseen yleisölle.

Vastaava tilanne oli käsillä toisessa asiassa, jossa Elsevier oli ryhtynyt oikeudellisiin toimiin Cyandoa vastaan, sillä Cyandon alustalle oli ladattu teoksia muiden alustan käyttäjien saataville ilman Elsevierin eli oikeudenomistajan lupaa.

Petersonin ja Elsevierin valitusten kannalta ratkaisevaa oli se, tuliko YouTube ja Cyandon toiminta katsoa direktiivin (EU) 2001/29 ("tietoyhteiskunta-

direktiivi”) 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi yleisölle välittämiseksi. Lisäksi kysymyksenä oli se, kuuluiko ylläpitäjän toiminta kuvailluissa olosuhteissa sähkökauppadirektiivin 14 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, jonka mukaan palvelun tarjoajan vastuu ei ulotu palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennettuihin tietoihin.

Ratkaisu

EUT:n mukaan ”yleisölle välittämisen” arvioinnissa korostuu ylläpitäjän keskeinen rooli sen käyttäjien toteuttamassa laittomien sisältöjen saataviin saattamisessa. Vaikka laitonta sisältöä alustalle lataavat ylläpitäjien sijaan niiden itsenäisesti toimivat käyttäjät, jotka siten tekevät välittämistoimen, ilman alustan tarjoamista ja hallinnointia (laittoman) materiaalin levittäminen internetissä ei olisi mahdollista. Keskeinen rooli ei kuitenkaan voinut tällaisessa tapauskohtaisessa harkinnassa olla ainoa arviointiperuste, vaan EUT:n mukaan oli lisäksi tarkasteltava ylläpitäjän toiminnan tarkoituksellisuutta. EUT:n aiemman ratkaisukäytännön (Stichting Brein, C-610/15) mukaan esimerkiksi The Pirate Bay -verkkosivuston ylläpitäminen katsottiin välittämiseksi, sillä sivusto indeksoi alustalle käyttäjien lataamaa tekijänoikeussuojattua sisältöä helpottaen näin sisällön löytämistä hakukoneella. Painoarvoa oli annettu myös sille, että sivuston ylläpitäjät toimivat tietoisina siitä, että heidän toimintansa mahdollisti tekijänoikeuksien loukkaamista.

EUT päätyi toteamaan, että tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohtaa tulee tulkita siten, että alustan ylläpitäjä ei suorita ”yleisölle välittämistä”, jos se tarjoaa ainoastaan infrastruktuurin alustalle eikä muuten myötävaikuta siihen, että yleisölle annetaan pääsy tekijänoikeussuojattuun sisältöön, vaikka käyttäjät voivatkin laittomasti ladata tekijänoikeussuojattua materiaalia alustalle ja siten yleisön saataville. Arvioinnissa tuli EUT:n mukaan huomioida muun muassa se, toteuttiko ylläpitäjä asianmukaisia toimia laittoman sisällön lataamisen tai materiaaliin pääsyn estämiseksi.

Seuraavaksi EUT tarkasteli sitä, voitiinko YouTuben ja Cyandon toiminnan katsoa kuuluvan sähkökauppadirektiivin alaisuuteen, jolloin niihin pätsisi hosting-palvelun tarjoajia koskeva vastuunvapautus. Direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan alustan tarjoaja vapautuu vastuusta käyttäjien lataamaa sisältöä kohtaan, jos palvelun tarjoajalla ei tosiasiallisesti ole tietoa alustalle ladatusta laittomasta sisällöstä. Tämän selvittämiseksi on tutkittava, onko ylläpitäjällä aktiivinen vai neutraali rooli, eli onko sen toiminta puhtaasti passiivista ja automaattista.

EUT:n mukaan sähkökauppadirektiivin 14 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ylläpitäjä jää vastuuvapauden ulkopuolelle ainoastaan, jos se on tietoinen käyttäjiensä konkreettisista laittomista toimista, jotka liittyvät sen alustalle ladattuihin suojattuihin sisältöihin.

Johtopäätökset

Alustojen vastuuta koskevaa ratkaisua ja tulkintaohjetta on odotettu kauan. Ratkaisun merkitys jäänee kuitenkin käytännössä vähäiseksi, sillä DSM-direktiivin myötä alustapalvelujen toiminta nimenomaan määritellään yleisölle välittämiseksi. Ilman DSM-direktiiviä ratkaisun merkitys olisi ollut huomattava ja ratkaisu oletettavasti myös hyvin erilainen, ja ratkaisu kuvastaakin DSM-direktiivin tuoman periaatteellisen muutoksen suuruutta.

Ratkaisussa EUT korosti tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan tulkinnassa kohtuullista tasapainoa tekijänoikeuden haltijoiden oikeuksien sekä käyttäjien ja yleisen edun välillä. Erityistä huomiota se kiinnitti internetin merkitykseen ilmaisuuden ja tiedon vapauden edistämisessä.

Tietokoneohjelman laillisesti hankkineen henkilön oikeus dekompiloida ohjelma sekä dekompilointia koskevien edellytysten täyttäminen - (EUT, C-13/20, *Top System SA vastaan Belgian valtio*, 6.10.2021)

Keskeinen kysymys

Oliko tietokoneohjelman laillisesti hankkineella henkilöllä oikeus dekompiloida ohjelma direktiivin (ETY) 91/250 ("tietokoneohjelmadirektiivi") 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja missä laajuudessa, jos dekompilointi oli tarpeen ohjelman asianmukaiseen toimintaan vaikuttavien virheiden korjaamiseksi? Jos kyllä, oliko lisäksi täytettävä tietokoneohjelmadirektiivin artiklan 6 mukaiset edellytykset?

Tausta

Osapuolina riita-asiassa olivat tietokoneohjelmia kehittävä ja tietotekniää palveluja tarjoava yritys Top System SA ja Belgian valtio. Top System oli kehittänyt Belgian liittovaltion hallinnon henkilöstövalintayksikölle ("Selor") sovelluksia ja myöntänyt Selorille lisenssin sovellusten käyttöön. Koska Selor ei ollut päässyt yhteisymmärrykseen Top Systemin kanssa erään ohjelmiston tiettyjen toimintaongelmien ratkaisemiseksi, Selor oli dekompiloinut ohjelmiston yhden osan poistaakseen käytöstä virheellisen toiminnon. Dekompilointi tarkoittaa arkikielellä ilmaistuna prosessia, jossa ohjelmiston koneluettava koodi muunnetaan takaisin lähdekoodi- tai sitä muistuttavaan muotoon.

Selor katsoi, että sillä oli oikeus suorittaa kyseinen dekompilointi korjatakseen tietyt ohjelmiston suunnitteluvirheet, joiden vuoksi ohjelmiston käyttäminen tarkoituksenmukaisesti ei onnistunut. Top Systemin mukaan dekompilointia ei ollut sallittua suorittaa ohjelman toimintaan vaikuttavien virheiden korjaamiseksi, vaan ainoastaan tekijän tai tämän oikeudenhaltijan suostumuksella, taikka yhteentoimivuuden saavuttamiseksi.

EUT:lle esitettiin kaksi ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskivat tietokoneohjelmadirektiivin 5 ja 6 artiklojen tulkintaa. Direktiivin 4 artiklassa säädetään

tietokoneohjelman oikeudenhaltijan yksinoikeuksista, jotka sisältävät muun muassa ohjelman toisintamisen, muuntamisen, kääntämisen, sovittamisen tai muunlaisen muuttamisen. 5 artiklassa säädetään poikkeuksista, ja artiklassa sallitaan tietokoneohjelman laillisesti hankkineen henkilön osalta edellä luetellut toimet ilman oikeudenhaltijan suostumusta silloin kun ne ovat tarpeen ohjelman käytön kannalta, muun muassa virheiden korjaamiseksi. Direktiivin 6 artiklan mukaan oikeudenhaltijan suostumusta ei vaadita tiettyjen lisäedellytysten täytyessä, jos ohjelman dekompilointi on välttämätöntä yhteentoimivuuden varmistamiseksi.

EUT:Ita tiedusteltiin ensinnäkin, oliko 5 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että tietokoneohjelman laillisesti hankkineella henkilöllä on oikeus dekompiloida ohjelma tai osa siitä sen toimintaan vaikuttavien virheiden vuoksi myös silloin, kun korjaaminen käsittää sellaisen toiminnon käytöstä poistamisen, joka vaikuttaa sen sovelluksen asianmukaiseen toimintaan, jonka osa kyseinen ohjelma on. Toiseksi tiedusteltiin, että jos vastaus olisi myöntävä, olisiko lisäksi täytettävä direktiivin 6 artiklan dekompilointia koskevat edellytykset tai muita edellytyksiä.

Ratkaisu

Ensimmäiseen kysymykseen EUT vastasi, että 5 artiklan 1 kohtaa on tulkittava niin, että ohjelman laillisesti hankkineella henkilöllä on oikeus dekompiloida kyseinen ohjelma sen toimintaan vaikuttavien virheiden korjaamiseksi. Toisen kysymyksen osalta tuomioistuin totesi, että 5 artiklan 1 kohtaa on edelleen tulkittava siten, että henkilön, joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman ja haluaa dekompiloida sen toimintaan vaikuttavat virheet, ei tarvitse täyttää 6 artiklassa säädettyjä dekompiloinnin edellytyksiä. Tietokoneohjelman laillisesti hankkinut henkilö voi siis toteuttaa koodin toisintamisen ja sen muodon kääntämisen ilman etukäteen saatua suostumusta, jos tämä on tarpeen ohjelman käytön kannalta. Ohjelman toimintaan vaikuttavien virheiden korjaaminen on sallittua, eikä dekompilointioikeus siten rajaudu vain 6 artiklassa säädettyään yhteentoimivuuden varmistamiseen.

Johtopäätökset

Käytännössä ratkaisussa oli kyse tietokoneohjelmadirektiivin 5 ja 6 artiklojen yhteensovittamisesta ja erityisesti siitä, kaventavatko 6 artiklassa dekompileaatiota koskien todetut edellytykset 5 artiklassa käyttäjälle annettua oikeutta korjata ohjelmiston virheet. EUT totesi, että 6 artiklassa säädettyllä poikkeuksella on eri soveltamisala ja tarkoitus kuin 5 artiklan 1 kohdassa säädetyllä poikkeuksella, ja näin ollen kyseisessä 6 artiklassa säädettyjä edellytyksiä ei voitu soveltaa 5 artiklan 1 kohdassa säädettyyn poikkeukseen. Ratkaisu on merkityksellinen erityisesti tilanteissa, joissa ohjelmiston käyttäjä haluaisi korjata ohjelmiston virheen ja tämä korjaaminen edellyttää ohjelmiston dekompileointia.

Teoskappaleen valmistaminen pilvitallennuspalvelussa - (EUT, C-433/20, *Austro-Mechana vastaan Strato AG*, 24.3.2022)

Keskeinen kysymys

Kuuluiko sisällön tallentaminen pilvipalveluun tietoyhteiskuntadirektiivin yksityistä käyttöä koskevan poikkeuksen soveltamisalaan? Oliko sellainen kansallisen lain määräys hyväksyttävä, jonka mukaan pilvitallennuspalvelun tarjoaja ei ole velvollinen suorittamaan yksityisen käytön poikkeukseen liittyvää sopivaa hyvitystä?

Tausta

Osapuolina riita-asiassa olivat pilvitallennuspalvelun tarjoaja Strato AG ("Strato") sekä tekijänoikeuksien yhteishallinnointiyhteisö Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH ("Austro-Mechana"), jonka tarkoituksena on muun muassa kerätä korvauksia tekijänoikeuksien haltijoiden puolesta. Austro-Mechana vaati Stratolta korvauksia pilvitallennuspalvelun tarjoamisesta sillä perusteella, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetty yksityistä kopiointia koskeva poikkeus koskee kappaleen valmistamista "mille tahansa välineelle", jollaiseksi myös pilvipalvelu Austro-Mechanan mukaan lukeutuu. Näin ollen tekijälle kuuluisi kohtuullinen korvaus pilvipalvelun käytön perusteella.

Straton mukaan pilvipalveluista ei tarvinnut maksaa korvausta, koska sen palvelimien hintaan oli palvelimien sijaintijäsenvaltiossa sisällytetty tekijänoikeusmaksu, minkä lisäksi käyttäjät maksoivat tekijänoikeusmaksun yksityisten kopioiden valmistamisesta päätelaitteilla, joilla sisältöä voidaan ladata pilveen. Kansallinen tuomioistuimien hylkäsi valituksen sillä perusteella, että sen mukaan Strato ei tarjonnut asiakkailleen tallennusvälineitä, vaan tallennuspalvelua verkossa. Kysymys ohjattiin ylemmästä oikeusasteesta EUT:n ratkaistavaksi.

Ratkaisu

EUT tarkasteli ensiksi sitä, onko teoksen lataaminen pilvitallennustilaan katsottava kappaleen valmistamiseksi kyseisestä teoksesta. Kappaleen valmistamisen käsite on ymmärrettävä laajasti, jotta taataan laaja oikeusvarmuus sekä suojan korkea taso tekijöille. EUT:n mukaan teoksen lataaminen pilvitallennustilaan lukeutuu kappaleen valmistamiseksi, sillä lataamalla teos pilvipalveluun siitä tallennetaan eli valmistetaan uusi kappale. Samalla tavoin samasta teoksesta voidaan valmistaa muita kappaleita silloin, kun teos ladataan pilvitallennustilasta käyttäjän laitteelle. Näin ollen teoksen tallentaminen pilvipalveluun on EUT:n tulkinnan mukaan tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kappaleen valmistamista yksityiseen käyttöön.

EUT tarkasteli seuraavaksi säännöksen käsitettä ”mille tahansa välineelle” siltä kannalta, sisältääkö käsite myös pilvipalvelun palvelimen. Käsitettä ei ole määritelty tietoyhteiskuntadirektiivissä, eikä sanamuodon perusteella voida katsoa, että jäsenvaltioille olisi annettu oikeus määritellä käsite itse. Näin ollen tulkinnassa tulee EUT:n mukaan huomioida sanamuodon lisäksi säännöksen tavoite. Koska tietoyhteiskuntadirektiivissä ei ole otettu kantaa laitteisiin, joilla kappaleita voidaan valmistaa, lainsäätäjän tarkoituksena ei ole ollut tehdä eroa eri laitteiden välillä. EUT kiinnitti lisäksi huomiota teknologian kehitykseen, joka on huomioitava tekijänoikeuden kannalta, jottei tekijänoikeussuoja jää teknisen kehityksen jälkeen.

Käsite ”mille tahansa välineelle” on sanamuotonsa mukaisesti laaja, ja EUT:n mukaan sillä viitataan kaikkiin välineisiin, joille teos on mahdollista tallentaa. Näin ollen käsite sisältää myös pilvitallennuspalvelut.

Koska yksityistä kopiointia koskeva poikkeus soveltuu myös pilvipalveluihin, EUT tarkasteli seuraavaksi sitä, tuleeko pilvitallennuspalveluiden tarjoajien maksaa hyvitystä palvelun tarjoamisen perusteella. Yksityistä kopiointia koskevan poikkeuksen ideana on, että yksityishenkilö voi ilman oikeudenhaltijan lupaa valmistaa teoksesta kappaleita ei-kaupallisiin tarkoituksiin, kunhan oikeudenhaltijoille aiheutuva vahinko korvataan sopivalla hyvityksellä. Jäsen-

valtioilla on velvollisuus säätää sopivan hyvityksen suorittamisesta oikeudenhaltijoille koituneen vahingon hyvittämiseksi, kun ne asettavat voimaan yksityistä kopiointia koskevan poikkeuksen kansallisessa lainsäädännössään.

Kun siis palvelun käyttäjä valmistaa tekijänoikeussuojatusta teoksesta kappaleen ilman oikeudenhaltijan lupaa lataamalla teoksen pilvipalveluun, tästä aiheutuu tekijälle vahinkoa, joka tulisi korvata. EUT:n mukaan lähtökohtaisesti vastuu korvauksen suorittamisesta on pilvipalveluiden käyttäjillä. Koska tietoyhteiskuntadirektiivin säännöksissä ei kuitenkaan tarkemmin ilmaista sitä, miten sopivan hyvityksen korvaaminen tulee käytännössä toteuttaa, jäsenvaltioilla on suhteellisen vapaat kädet hyvitysjärjestelmän toteutuksen suhteen. Sopivan hyvityksen maksuvelvollisuus voidaan siis kohdistaa myös pilvipalvelutarjoajiin, mutta mitään velvollisuutta siihen ei ole. Vaatimuksena on tällöin, että jäsenvaltiot määräävät hyvityksen maksamisesta jollakin muulla tavalla.

Johtopäätökset

Tapauksen perusteella ilmaisu ”mille tahansa välineelle” tulee tulkita teknologianeutraalisti, mikä vahvistaa tekijänoikeuksien suojaa teknologian kehittyessä. Tapaus on myös siinä mielessä mielenkiintoinen, että siinä otettiin tietyllä tapaa myös kantaa välittäjien vastuukysymykseen, joka on ollut esillä useissa EUT:n tekijänoikeutta koskevilla ratkaisuilla. Ratkaisussa nimittäin viitattiin aiempaan EUT:n pilvipalveluita koskevaan ns. VCAST-ratkaisuun (C-265/16). Tapauksessa VCAST tarjosi asiakkailleen palvelun, jossa VCAST tallensi italia-laisten televisioyhtiöiden lähettämiä ohjelmia videotallennusjärjestelmään, jonka varastotila sijaitsi internetissä pilvipalvelussa. Asiakkaat ostivat näitä varastotiloja nähdäkseen VCASTin tallentamia televisio-ohjelmia.

Tapauksessa oli myös arvioitavana, kuuluiko VCASTin tarjoama pilvipalvelu yksityisen kopioinnin poikkeuksen alaisuuteen. Tapauksen lähtökohdat olivat kuitenkin erilaiset kuin nyt käsiillä olevassa tapauksessa, sillä VCAST myös välitti teoksia samanaikaisesti yleisölle luvattomasti, kun se tallensi ohjelmia pilvipalveluun aktiivisesti itse. Strato puolestaan ainoastaan tarjosi tallennuspalvelun käyttäjille, ja toimi sisällön suhteen passiivisena.

DSM-direktiivin 17 artiklan ja perusoikeuksien välinen tasapaino - Käyttäjien verkkoon lataamien sisältöjen automaattinen ennakkovalvonta (EUT, C-401/19, *Puolan tasavalta vastaan Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto*, 26.4.2022)

Keskeinen kysymys

Rajoittaako DSM-direktiivin 17 artikla koskien alustapalvelujen käyttäjien verkkoon lataamien sisältöjen automaattista ennakkovalvontaa oikeutta käyttäjien sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen?

Tausta

Vuonna 2019 Puolan tasavalta nosti kanteen Euroopan parlamenttia ja neuvostoa vastaan, jossa se vaati EUT:ta kumoamaan DSM-direktiivin 17 artiklan osittain kohdan 4 alakohtien b–c loppuosan osalta eli kohdat, joissa alustapalvelujen tarjoajille asetetaan velvollisuus toteuttaa toimia parhaansa mukaan sen varmistamiseksi, että suojattu aineisto ei ole saatavissa ja että suojatun aineiston lataukset palveluun estetään. Puola vaati, että jos osittainen kumoaminen ei olisi mahdollista, olisi 17 artikla kumottava kokonaan. Puolan mukaan kyseinen artikla loukkaa sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta, jotka on taattu EU:n perusoikeuskirjan 11 artiklassa.

17 artikla koskee suojatun sisällön käyttöä alustapalveluissa, ja siinä säännellään muun muassa alustapalvelujen tarjoajien vastuusta palvelussa saataville saatetusta tekijänoikeudella suojatusta sisällöstä. Kyseinen artikla on aikanaan ollut DSM-direktiivin todennäköisesti eniten mediahuomioita ja myös ristiriitoja herättänyt säännös. 17 artiklan 4 kohdan b–c alakohtien nojalla alustapalvelujen tarjoajien on valvottava ennalta ehkäisevästi käyttäjien verkkoon asettamaa sisältöä, jotta ne voisivat vapautua vastuusta silloin, kun tekijänoikeudella suojattua aineistoa, jonka käyttäjät ovat ladanneet tekijänoikeuden vastaisesti, välitetään yleisölle. Tätä varten palvelutarjoajien tulee käyttää tietoteknisiä välineitä, jotka mahdollistavat kyseisten sisältöjen automaattisen suodattamisen.

Puolan mukaan 17 artiklan asettamat vastuut tosiasiallisesti velvoittavat alustapalvelujen tarjoajat asentamaan automaattisia tunnistamis- ja suodatusvälineitä, jotta ne voivat tarkastaa kaikki niiden käyttäjien lataamat sisällöt ennen niiden levittämistä yleisölle. Tällainen ennakkovalvonta ei Puolan mielestä takaa alustapalvelujen käyttäjien sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden kunnioittamista, sillä niihin liittyy riski laillisten sisältöjen estämisestä ja toisaalta myös sisältöjen laittomuudesta. Lisäksi Puolan mukaan 17 artikla ei sisällä takeita, joilla voitaisiin varmistaa EU:n perusoikeuskirjan 52 artiklan mukaisen suhteellisuusperiaatteen noudattaminen.

Ratkaisu

EUT totesi alkuun, että 17 artiklaa voidaan ainoastaan arvioida kokonaisuutena, eikä 17 artiklan osittainen kumoaminen 4 kohdan b–c alakohtien osalta tule siten kyseeseen, sillä se muuttaisi 17 artiklan pääsisältöä.

EUT totesi, että DSM-direktiivin 17 artiklassa otetaan käyttöön alustapalvelujen tarjoajien osalta uusi vastuujärjestelmä, joka koskee tilannetta, jossa alustapalvelun tarjoaja ei ole saanut oikeudenhaltijalta lupaa sisällön välittämiseen tai yleisön saataville saattamiseen. Vastuujärjestelmä edellyttää, että alustapalvelujen tarjoajien on toteutettava ennakkollista käyttäjien lataaman sisällön valvontaa, joka edellyttää tarvittavien tietojen saamista oikeudenhaltijoilta kyseisestä sisällöstä. Alustapalvelujen tarjoajien on lisäksi varmistettava, että loukkaava sisältö poistetaan alustalta (*notice and take down*) ja myös pidetään poissa (*notice and stay down*). EUT totesi, että alustapalvelujen tarjoajien on vaihtoehtoisten keinojen puuttuessa pakko turvautua automaattisiin tunnistamis- ja suodatusvälineisiin johtuen ladattujen sisältöjen suuresta määrästä.

EUT totesi kuitenkin myös, että tämä uusi vastuujärjestelmä muodostaa alustapalvelujen käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan rajoituksen. Perusoikeuskirjan suhteellisuusperiaatteen mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä

voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. EUT:n näkemys kuitenkin oli, että 17 artiklan sisältämät velvollisuudet alustapalvelujen tarjoajille sisältävät takeita, joilla varmistetaan alustapalvelujen käyttäjien sananvapauden ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden noudattaminen, ja että kyseiseen artiklaan on liitetty oikeudenmukainen tasapaino käyttäjien oikeuksien ja immateriaali-oikeuksien välillä. EUT:n mukaan tällainen käyttäjien perusoikeuksien rajoitus on oikeutettu ja suhteellisuusperiaatteen mukainen, koska rajoitus seuraa suoraan 17 artiklan mukaisista velvollisuuksista.

EUT viittasi ratkaisussaan suoja mekanismeihin, joita lainsäätäjä on sisäänrakentanut 17 artiklaan. Automaattisten tunnistamis- ja suodatusvälineiden käytölle on muun muassa oltava selvät ja täsmälliset rajat, jotta ne eivät johda laillisen sisällön estämiseen. Lisäksi 17 artikla velvoittaa kaikki jäsenvaltiot varmistamaan, että käyttäjät voivat jatkossakin ladata sisältöjä alustapalveluille tekijänoikeuden rajoitusten ja poikkeusten piiriin kuuluvissa käyttö-tarkoituksissa, kuten esimerkiksi parodioita ja arvosteluja. Alustapalvelujen tarjoajien on lisäksi otettava käyttöön tehokkaita valitus- ja oikeussuojamekanismeja, jotka toimivat myös lisäsuojamekanismeina sen suhteen, jos alustapalvelujen tarjoajat virheellisesti estävät laillisia sisältöjä. Tämä osaltaan turvaa käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta. EUT muistutti, että 17 artiklan soveltaminen ei johda mihinkään yleiseen seurantavelvollisuuteen, joka toimii lisätakeena käyttäjien perusoikeuksien kunnioittamiseksi.

Näillä perusteilla EUT kumosi Puolan kanteen DSM-direktiivin 17 artiklan kumoamisesta, ja tällä ratkaisullaan vahvisti, että 17 artikla on yhdenmukainen EU:n perusoikeuskirjan kanssa.

Johtopäätökset

Tässä paljon odotetussa ratkaisussa EUT vahvisti, että sen tulkinnan mukaan osittain kiistanalainen DSM-direktiivin 17 artikla on linjassa perusoikeuksien kanssa. Ratkaisun lopputulos ei sinänsä ollut yllättävä, sillä sen odotettiin olevan linjassa EUT:n aiempien Youtube- ja Cyando -ratkaisujen (C-682/18 ja C-683/18) kanssa, ja lisäksi ratkaisu noudatti pitkälti julkisasiamiehen 15.7.2021 antamaa ratkaisuehdotusta asiassa. Ratkaisun myötä saatiin kuitenkin tervetullutta selvennystä 17 artiklan tulkintaan ja siihen, että perusoikeudet, kuten sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus, eivät ole absoluuttisia, vaan niitä voidaan rajoittaa tiettyjen edellytysten täytyessä. Ratkaisussa korostui kysymys siitä, onko ennakkollinen sisällön estäminen sallittua. 17 artikla jättää nimittäin avoimeksi sen, millaisia toimenpiteitä palveluntarjoajien on toteutettava sen varmistamiseksi, ettei tietty sisältö ole saatavilla. EUT kuitenkin vahvisti ratkaisullaan sen, etteivät jäsenvaltiot voi asettaa yleistä valvontavelvollisuutta 17 artiklan nojalla. EUT painotti ratkaisussaan myös palveluntarjoajien elinkeinovapautta perusoikeuskirjan 16 artiklan mukaisesti ja muistutti, että 17 artiklan uudella vastuujärjestelmällä pyritään loppupelissä luomaan tasapaino tarjoajien, palvelujen käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden oikeuksien ja etujen välillä.

Alustapalvelujen tarjoajien on otettava ratkaisun myötä huomioon se, että laillisen sisällön estävien automaattisten tunnistus- ja suodatintyökalujen käyttö on ristiriidassa sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden kanssa. Lisäksi laillisen sisällön määrittely riippuu tekijänoikeutta koskevien rajoitusten ja poikkeusten soveltamisesta, jotka voivat vaihdella jäsenvaltiosta toiseen. Tämä voi vaikuttaa niihin toimenpiteisiin, jotka voidaan teknisesti ja käytännössä toteuttaa.

Ratkaisu antaa myös selventävää ohjeistusta jäsenvaltioille 17 artiklan implementoinnin suhteen. EUT nimittäin totesi, että on mahdollista, että 17 artikla saatetaan saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä tavalla, joka ei takaa oikeudenmukaista tasapainoa kilpailevien oikeuksien välillä. Tämän johdosta

EUT alleviivasi ratkaisussaan sitä, että saattaessaan 17 artiklaa osaksi kansallista lainsäädäntöä, jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että ne nojautuvat kyseisen artiklan sellaiseen tulkintaan, jolla voidaan varmistaa perusoikeuskirjassa suojattujen eri perusoikeuksien välinen oikeudenmukainen tasapaino. EUT varoitti jäsenvaltioita nojautumasta tästä poikkeavaan tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan mainittujen perusoikeuksien tai muiden unionin oikeuden yleisten periaatteiden, kuten suhteellisuusperiaatteen, kanssa.

”Edelleenlähetys kaapeleitse”-käsitteen tulkinta – Edelleenlähetysten tarjoaja, joka ei ole kaapelilähetystoiminnan harjoittaja (EUT C-716/20, *RTL Television GmbH vastaan Grupo Pestana S.G.P.S SA ja SALVOR - Sociedade de Investimento Hoteleiro SA*, 8.9.2022)

Keskeinen kysymys

Oliko direktiivin (ETY) 93/83 (”satelliitti- ja kaapelidirektiivi”) 1 artiklan 3 kohdassa olevaa käsitettä ”edelleenlähetys kaapeleitse” tulkittava siten, että sen alaan kuuluu paitsi yleisradio-organisaation suorittama toisen yleisradio-organisaation lähetysten samanaikainen lähettäminen, myös yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetun alkuperäisen televisio- tai radiolähetysten samanaikainen ja lyhentämätön kaapeleitse tapahtuva yleisölle välittäminen (riippumatta siitä, onko se, joka kyseisen yleisölle välittämisen toteuttaa, yleisradio-organisaatio)?

Lisäksi kysymys oli siitä, oliko satelliitin välityksellä lähetettyjen televisio-kanavan lähetysten samanaikainen välittäminen antennijohtojen kautta hotellihuoneissa sijaitseviin televisiovastaanottiin kyseisten lähetysten edelleen lähettämistä, joka kuuluu satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 3 kohdassa olevan käsitteen alaan.

EUT muotoili kysymykset osin uudelleen.

Tausta

Saksalaisen Mediengruppe RTL Deutschland- televisiokonglomeraatin ja siihen kuuluvan RTL Television GmbH:n (”RTL”) RTL-kanava on yksi Euroopan saksankielisen alueen eli Saksan, Itävallan ja Sveitsin tunnetuimmista ja katsotuimmista televisiokanavista. Kanava on edellä mainituissa valtioissa nähtävissä kaikilla olemassa olevilla televisiolähetysten vastaanottotavoilla: satelliitin, kaapelin, IP:n ja OTT/Internetin välityksellä sekä maanpäällisenä televisiolähetysenä. Lisäksi RTL-kanava on satelliittisignaalin välityksellä teknisesti vastaanotettavissa lautasantennin kautta useissa muissakin Euroopan maissa, mukaan lukien Portugalissa.

Grupo Pestana S.G.P.S SA ("Grupo Pestana") on Portugaliin sijoittautunut yhtiö, joka hallinnoi useita hotellitoimintaa harjoittavia tytäryhtiöitä. Grupo Pestanaan kuuluvat hotellit olivat vastaanottaneet lautasantenniensa kautta RTL:n televisiolähetyskäyttöä ja välittäneet ne antennijohtojen välityksellä hotellihuoneissa sijaitseviin televisioihin hotellivieraidensa nähtäväksi ilman, että niillä oli tähän RTL:n suostumusta.

Kirjelmöinnin jälkeen RTL nosti Grupo Pestanaa vastaan kanteen portugalilaisessa immateriaalioikeuksia käsittelevässä alioikeudessa ja vaati muun muassa, että tuomioistuimien vahvistaa Grupo Pestanan toiminnan edellyttävän RTL:n ennakkolupaa sekä hotellihuonekohtaisia korvauksia RTL-kanavan lähetysten edelleenlähetyksestä ja/tai yleisölle välittämisestä. Alioikeus katsoi kuitenkin, että vaikka toiminnassa oli paikallisen lain mukaan kyse yleisön saataville saattamisesta, ei sitä kuitenkaan voinut pitää "lähetysten edelleenlähetyskäyttöä", koska hotellit eivät olleet Portugalin tekijänoikeuslainsäädännön sanamuotojen edellyttämällä tavalla yleisradio-organisaatioita. Samoin katsoi myös muutoksenhakutuomioistuimien.

Ylimmän tuomioistuimen EUT:lle välittämässä ennakkoratkaisupyyntönsä oli kyse niin ikään ennen kaikkea siitä, oliko Portugalin laki ristiriidassa EU:n satelliitti- ja kaapelidirektiivin kanssa ja oliko Grupo Pestanan hotelli-yhtiöiden suorittamassa televisiolähetysten välittämisessä satelliittijohtimista antennijohtojen kautta hotellihuoneiden televisioihin pidettävä satelliitti-kaapelidirektiivin 1 artiklan 3 kohdan tarkoittamalla tavalla "edelleenlähetyskäyttöä kaapeleitse". Jos kyse oli jälkimmäisestä, RTL:llä olisi tällöin yksinoikeus kieltää tällainen edelleenlähetys ja saada korvauksia sen televisiosisältöjen loukkaavasta käytöstä.

Ratkaisu

EUT totesi, että satelliitti- ja kaapelidirektiivissä määritelty "edelleenlähetyskäyttöä" ei sinällään edellytä sitä, että edelleenlähetys toteuttava yhteisö olisi yleisradio-organisaatio. Tästä huolimatta EUT katsoi kuitenkin, että huomioiden satelliitti- ja kaapelidirektiivin tosiasialliset tarkoitukset ja johdantokappaleiden perustelut, direktiivin tarkoitus on säännellä kaapeleitse tapahtuvaa edelleenlähetystä ainoastaan tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien haltijoiden ja toisaalta *kaapelilähetystoiminnan harjoittajien* välisessä suhteessa. Kaapelilähetystoiminnan harjoittajina taas oli EUT:n mukaan pidettävä vain perinteisten kaapeliverkkojen kautta toimiva operaattoreita.

Grupo Pestanan hotellien toimintaa ei toisin sanoen ollut pidettävä satelliitti- ja kaapelidirektiivissä tarkoitettuna edelleenlähetyskäyttöä kaapeleitse, eikä Portugalin kansallinen lainsäädäntö siten ollut ristiriidassa direktiivin kanssa.

Lisäksi EUT katsoi, ettei satelliitti- ja kaapelidirektiivin 8 artikla luo tai velvoita jäsenvaltioita takaamaan oikeudenhaltijoille eli käytännössä yleisradio-organisaatioille erityistä yksinoikeutta nimenomaan kaapeleitse tapahtuvaa edelleenlähetystä koskien, vaan ainoastaan varmistamaan yleinen tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien suoja.

Johtopäätökset

Tapaus ei ole ensimmäinen, jossa EUT joutuu ottamaan kantaa hotellihuoneiden televisioiden kautta tapahtuvaan ohjelmien yleisölle välittämiseen. Uusin ratkaisu selkiyttää tältä osin satelliitti- ja kaapelidirektiivin soveltamisalaa sekä yleisemminkin kysymystä siitä, minkälainen taho voidaan katsoa satelliitti- ja kaapelidirektiivin kannalta relevantiksi edelleenlähetystoimintaa harjoittavaksi "kaapelilähetystoiminnan harjoittajaksi". Toisenlaisella tulkinalla EUT olisi laajentanut yleisradio-organisaatioiden oikeuksia ja lisännyt samalla epävarmuutta siitä, millainen edelleenlähetystoiminta edellyttää oikeudenhaltijan eli yleisradio-organisaation ennakkolupaa.

Yksityisestä kopioinnista suoritettavasta hyvitysjärjestelmästä vapautuminen tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden perustaman keskitetyn järjestön kautta - "Ametio" -tapaus (EUT, C-263/21, *Ametio vastaan Espanjan valtio ym.*, 08.09.2022)

Keskeinen kysymys

Oliko kansallinen lainsäädäntö, jolla annettiin tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden perustamalle keskitetylle järjestölle valtuudet hallinnoida yksityisestä kopioinnista maksettavista hyvityksistä vapauttamista ja niiden korvaamista, tietoyhteiskuntadirektiivin yksityistä kopiointia koskevan poikkeuksen tai yleisemmin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen mukainen?

Tausta

Espanjalainen informaatioteknologian ja viestinnän alan valmistajien, kauppiaiden ja jakelijoiden yhdistys Ametio oli nostanut kanteen Espanjan ylimmässä tuomioistuimessa, jossa se vaati tekijänoikeuden alaisten teosten yksityistä kopiointia ja sitä koskevaa hyvitysjärjestelmää koskevien tiettyjen kansallisten säännösten kumoamista.

Espanjan kansallisessa lainsäädännössä säädetään, että henkilöt, jotka valmistavat tai jakelevat Espanjassa laitteita, joita voidaan käyttää kappaleen valmistamiseen tekijänoikeudella suojatuista teoksista, ovat velvollisia maksamaan yksityistä kopiointia koskevan hyvityksen. Mainitut valmistajat ja jakeelijat voivat vyöryttää hyvityksen määrän asiakkainaan oleville tukkumyyjille tai vähittäismyyjille, jotka voivat tarvittaessa vyöryttää ne loppukuluttajille. Kuitenkin tällaisen hyvityksen maksamisesta ovat suoralta kädeltä vapautettuja loppukuluttajina toimivien henkilöiden suorittamat kyseessä olevien koneiden, laitteiden ja välineiden hankkimiset, kun nämä henkilöt näyttävät toteen hankittujen koneiden, laitteiden ja välineiden käytön yksinomaan ammattimaisesti eikä yksityiseen tarkoitukseen. Tämä näyttö hyvityksen maksuvelvollisuudesta vapauttamisesta esitetään todistuksella, jonka on

antanut tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden perustama ja valvoma keskitetty järjestö (Ventanilla Unica Digital). Järjestö muun muassa hallinnoi yksityisestä kopioinnista suoritettavaa hyvitystä koskevasta maksuvelvollisuudesta myönnettäviä vapautuksia ja maksupalautuksia. Järjestöllä on myös oikeus vaatia tietojen toimittamista, mukaan lukien kirjanpitolietoja, jotka ovat tarpeen sen valvontavallan käyttämiseksi, kun se myöntää vapautuksia maksuvelvollisuudesta ja hallinnoi maksupalautuksia.

Ametio oli sitä mieltä, että se, että tällainen keskitetty järjestö myöntää itse vapautukset maksuvelvollisuuksista ja maksupalautukset, muodostaa eturistiriidan. Lisäksi Ametio oli sitä mieltä, että järjestöllä on kohtuuttomat valtuudet, joiden nojalla se voi vaatia hakijoilta erityisiä tietoja näiden toiminnasta.

Espanjan ylimmän tuomioistuimen esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskivat sitä, onko tällaisen keskitetyn järjestön muodostaminen sekä se, että tälle järjestölle on annettu valtuudet vaatia laajojakin tietoja todistusta hakevalta henkilöltä, yhteensopiva tietoyhteiskuntadirektiivin ja Euroopan unionin yleisten oikeusperiaatteiden kanssa.

Ratkaisu

EUT totesi, että maksuvelvollisuudesta vapautusta ja korvausta pidetään oikeutetusti osana yleistä tehtävää koskien yksityisten kopioiden korvausten keräämistä ja jakamista oikeudenhaltijoille. Tämä tehtävä voidaan antaa vain organisaatioille, jotka edustavat samoja oikeudenhaltijoita ja jotka ovat heidän valvonnassaan.

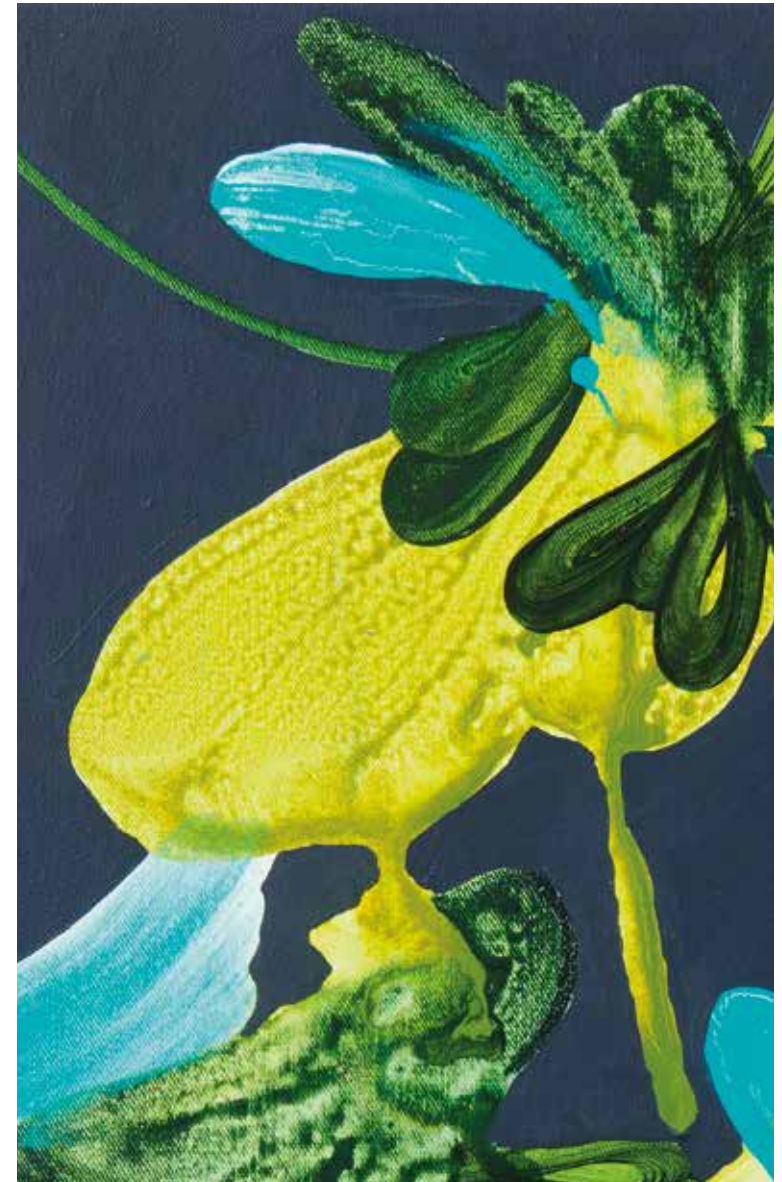
EUT myös vahvisti, että järjestöllä on oikeus pyytää tietoja henkilöltä, joka hakee vapautusta maksuvelvollisuudesta tai maksettujen hyvitysten palautusta. Järjestö voi nimittäin suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti vain, jos sillä on oikeat tiedot, joiden perusteella se voi tarkistaa, että vapautusta koskevan todistuksen saamisen edellytykset täyttyvät, ja että se voi vahvistaa sekä yksityistä kopiointia koskevan hyvityksen perusteella suoritettavien

maksujen määrät että maksusta vapauttavat myynnit. EUT painotti, että järjestöllä ei ole tässä suhteessa harkintavaltaa, vaan se voi ainoastaan arvioida asiaa objektiivisesti.

EUT siten vahvisti, että kansallinen lainsäädäntö, jolla annetaan tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden perustamalle ja valvomalle järjestölle valtuudet hallinnoida yksityisestä kopioinnista maksettavista hyvityksistä vapauttamista ja niiden korvaamista, on tietoyhteiskuntadirektiivin yksityistä kopiointia koskevan poikkeussäännöksen tai yleisemmin yhdenvertaisen kohtelun periaatteen mukainen. Joitakin suojatoimia on kuitenkin oltava: todistukset ja korvaukset on myönnettävä joutuisasti ja hyvissä ajoin sekä objektiivisten kriteerien mukaisesti. Lisäksi todistusta hakevalla henkilöllä on oltava mahdollisuus riitauttaa päätös riippumattomassa elimessä.

Johtopäätökset

Ratkaisu vahvistaa useissa jäsenvaltioissa käytössä olevan mallin lainmukaisuuden, jossa tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatiot perustama keskitetty taho hallinnoi yksityisten kappaleiden kopiointimaksuja ja lisäksi yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän vapauttamispäätöksiä sekä korvauksia. Lisäksi vapauttamisjärjestelmän perustuessa henkilöiden yksipuolisiin ilmoituksiin, on välttämätöntä, että hyvityksen hallinnoinnista vastaavalle järjestölle annetaan toimivalta valvoa kyseisten ilmoitusten todenperäisyyttä hyvityksen tosiasiallisen perimisen varmistamiseksi. Tämän tehtävän hoitaminen estettäisiin, jos tarkastuksen kohteena oleva henkilö voisi liikekirjanpitoinsa luottamuksellisuuteen vedoten evätä oikeuden tutustua tehtävien hoitamista varten tarvittaviin kirjanpittotietoihin.

krogerus

Kalle Hynönen

Partner

+358 (0)50 544 8981

kalle.hynonen@krogerus.com

Mika Puittinen

Partner

+358 (0)50 395 1673

mika.puittinen@krogerus.com

Essi Launonen

Counsel

+358 (0)50 517 5279

essi.launonen@krogerus.com

Alexander Bützow

Senior Associate

+358 (0)50 516 4455

alexander.butzow@krogerus.com

Saara Leino

Senior Associate
+358 (0)44 368 1806
saara.leino@krogerus.com

Laura Äijälä

Senior Associate
+358 (0)40 860 4419
laura.ajjala@krogerus.com

Liisa Ollberg

Associate
+358 (0)40 040 5514
liisa.ollberg@krogerus.com

Maria Lilius

Associate
+358 (0)44 549 5665
maria.lilius@krogerus.com

Ulla Heimala

Associate
+358 (0)50 470 0821
ulla.heimala@krogerus.com

Aleksi Yli-Houhala

Associate
+358 (0)50 338 6447
aleksi.yli-houhala@krogerus.com

Annaleena Hakala

Associate
+358 (0)50 557 0778
annaleena.hakala@krogerus.com

Maria Lahdenranta

IP Specialist
+358 (0)50 407 5016
maria.lahdenranta@krogerus.com

Laura Oiva

Associate Trainee

+358 (0) 44 543 6636

laura.oiva@krogerus.com

Anni Kaarento

Associate Trainee

+358 (0) 44 553 5176

anni.kaarento@krogerus.com

krogerus

